

Onderwerp**Uitvoeringskader Fauna Gelderland****Portefeuillehouder**

Peter Drenth

1 Inleiding

1.1.1 Algemene inleiding

In de Wet natuurbescherming (Wnb) staat de bescherming van de inheemse flora en fauna centraal. Toch kan het in sommige gevallen wenselijk of noodzakelijk zijn om in te grijpen bij in het wild levende dieren. Dit ingrijpen is geen taak van de provincie, maar we zien het wel als onze taak om, binnen de afwegingsruimte die de Wet biedt, door middel van een uitvoeringskader gericht op fauna duidelijkheid te geven over de randvoorwaarden voor de uitvoering. Wellicht ten overvloede; die verantwoordelijkheid is breder dan alleen het faunabeleid. Faunabeleid is een onderdeel van het natuurbeleid en de nadruk ligt hier vooral op het ingrijpen bij de diersoorten die in Gelderland succesvol zijn. Enerzijds vraagt dit ingrijpen om een gedegen onderbouwing en afweging, wat een zelfstandig uitvoeringskader rechtvaardigt. Anderzijds kan faunabeleid niet los worden gezien van het stimuleren van de biodiversiteit, het bewaken van de instandhouding van soorten en de inzet op actieve soortenbescherming. In het ideale geval ligt dat ook in elkaars verlengde. Zo zijn er in Gelderland voorbeelden van soorten die zich, mede dankzij actieve soortenbescherming, hebben ontwikkeld tot succesvolle soorten zoals de grauwe gans en, meer recent, de bever. Het bijsturen van succesvolle soorten door middel van faunabeheer kan ook helpen om kwetsbare natuur te beschermen zoals populatiebeheer bij hoefdieren ten gunste van bosverjonging. Het faunabeleid in dit Uitvoeringskader Fauna Gelderland draagt zo bij aan de ambitie van onze Omgevingsvisie Gaaf Gelderland om de biodiversiteit te bevorderen.

Als de staat van instandhouding van een diersoort op orde is en de wettelijke grondslag duidelijk is, dan kan redelijkerwijs een vorm van faunabeheer plaatsvinden. Dit faunabeheer wordt uitgevoerd ter voorkoming en bestrijding van schade en overlast, of om populaties te reguleren. Faunabeheer is daarmee een middel om doelen te helpen bereiken. Ook de jacht in het jachtseizoen wordt gerekend tot het faunabeheer. Jacht is gericht op het bemachtigen en benutten van de vijf wildsoorten, fazant, wilde eend, houtduif, haas en konijn, maar is daarbij ook geen doel¹ op zich. De Wet natuurbescherming (Wnb) biedt de kaders voor het faunabeheer en Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten kunnen op onderdelen nader beleid formuleren.

Dit uitvoeringskader is uitgewerkt aan de hand van 6 thema's aangevuld met enkele specifieke onderwerpen. Het Uitvoeringskader Fauna Gelderland vervangt de Kadernota Faunabeleid van 16 augustus 2012. Zoals het voorgaande faunabeleid de schakel vormde tussen de oude Flora- en faunawet en de huidige Wet natuurbescherming, zal het nieuwe faunabeleid naar verwachting ten minste de periode overbruggen naar de nieuwe Omgevingswet. In deze periode zal onder andere blijken

¹ Nuancering naar aanleiding van bespreking Provinciale Staten op 26/9/2018 onder intrekking motie 18M74.

Datum

5 februari 2019

Zaaknummer

2017-003940

Blad

2 van 38

of de ingezette professionalisering en vermaatschappelijking van het faunabeheer leidt tot een bredere acceptatie ervan.

1.1.2 Verantwoordelijkheden van Provinciale Staten

Provinciale Staten stellen bij verordening voorwaarden aan faunabeheereenheden, faunabeheerplannen en wildbeheereenheden. Deze voorwaarden kunnen in ieder geval betrekking hebben op de omvang en begrenzing van het werkgebied van de faunabeheereenheid (FBE) en de vertegenwoordiging van maatschappelijke organisaties in het bestuur daarvan. Ten aanzien van de faunabeheerplannen kunnen eisen worden gesteld aan de onderbouwing van de wijze waarop en de perioden waarin handelingen worden verricht. In de verordening stellen PS tevens eisen aan de onderbouwing van de aard, omvang en noodzaak van de te verrichten handelingen, althans, voor die faunabeheerplannen waarop een ontheffing of opdracht van GS volgt. Dit laatste geldt dus niet voor het direct werkende faunabeheerplan voor de jacht en vrijstellingen. PS kunnen, met andere woorden, niet als eis stellen dat daarin de noodzaak van bijvoorbeeld de jacht wordt onderbouwd. De verantwoordelijkheid voor het openstellen van de jacht en het hanteren van een vrijstelling voor soorten die in het gehele land schade veroorzaken ligt, als voorheen, bij de minister.

PS stellen bij verordening ook regels waaraan de in hun provincie werkzame wildbeheereenheden voldoen. Deze regels hebben in ieder geval betrekking op de omvang en begrenzing van het gebied waarover de zorg van de wildbeheereenheid zich uitstrekt, maar regelt ook wanneer jachthouders zijn uitgezonderd van het verplichte lidmaatschap van de wildbeheereenheid (WBE). Daarnaast kunnen PS een vrijstelling verlenen van het verbod om dieren, of eieren van dieren, uit te zetten. Ook kunnen PS vrijstellingen verlenen ten behoeve van schadebestrijding en de daarbij te gebruiken middelen aanwijzen. Daarbij kunnen PS nu voor meer diersoorten de schadebestrijding via de provinciale vrijstelling verlenen dan voorheen.

Aan bovengenoemde bevoegdheden heeft u reeds invulling gegeven bij het vaststellen van uw Omgevingsverordening 2016 (PS2016-778, Wijziging Omgevingsverordening Gelderland vanwege vaststelling Natuurparagraaf). Dat heeft u toen zoveel mogelijk beleidsarm gedaan. Dit uitvoeringskader bevat twee voorstellen tot wijziging van uw Omgevingsverordening, namelijk een aanvullende eis aan faunabeheerplannen en een noodzakelijke inperking van de vrijstelling voor schadebestrijding. Gezien het spoedeisende karakter van die laatste is deze al door u doorgevoerd in uw Actualisatie Omgevingsverordening 2018.

De Wet natuurbescherming geeft uw Staten ook een aantal bevoegdheden waarvan u nog geen gebruik heeft gemaakt. Het gaat dan om de mogelijkheid om een vrijstelling te verlenen voor het bestrijden van overlast in de bebouwde kom door gemeenten. In dit uitvoeringskader adviseren wij u hiervan nog geen gebruik te maken. Ook zou u bij verordening kunnen bepalen dat het doden van wilde zwijnen is toegestaan door middel van een methode, waarbij één persoon wilde zwijnen opzettelijk verontrust met het oogmerk deze dieren binnen het schootsveld van één geweerdager te drijven. Dat is op dit moment niet aan de orde² maar wij sluiten niet uit dat een dergelijke keuze aan u in de toekomst wordt voorgelegd. Ten slotte voorziet de wet in de mogelijkheid om voor schadebestrijding in enkele gevallen een meldingsstelsel (Wnb art. 3.11) toe te passen. Hieraan kunt u echter geen invulling geven aangezien deze mogelijkheid door de minister niet is opengesteld in de Regeling Natuurbescherming.

---

² De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit heeft op 18 oktober 2018 de (tijdelijke) regeling preventieve maatregelen Afrikaanse varkenspest 2018 vastgesteld, waarin een vorm van bewegingsjacht met 6 drijvers, 3 aangelijnde honden en 6 geweerdagers is toegestaan.

Datum

5 februari 2019

Zaaknummer

2017-003940

Blad

3 van 38

1.1.3 Verantwoordelijkheden van Gedeputeerde Staten

Gedeputeerde Staten zijn op grond van de Wet natuurbescherming bevoegd tot het verlenen van ontheffingen voor schadebestrijding, overlast en populatiebeheer bij in het wild levende dieren. In het verlengde daarvan zijn GS bevoegd tot het goedkeuren van faunabeheerplannen die ter onderbouwing van de ontheffingaanvragen worden opgesteld en vastgesteld door de faunabeheereenheid. In uitzonderlijke gevallen kan ons College een opdracht geven tot het uitvoeren van populatiebeheer. Bijvoorbeeld ter voorkoming van het onnodig lijden van aangereden dieren, of voor het beperken van de omvang van populaties van dieren die zijn aan te merken als exoten of verwilderde dieren. GS moeten er voor zorgen dat in haar provincie het aantal van de invasieve exoten zoveel mogelijk wordt teruggebracht. Dat gaat dan over zowel planten als dieren en de aanpak daarvan hebben wij separaat uitgewerkt en aan u aangeboden (PS2018-856), dit onderwerp komt daarom in dit uitvoeringskader niet aan de orde.

Uit de Wnb volgt ook een aantal meer specifieke bevoegdheden voor ons College. Het voor bepaalde tijd sluiten van de jacht bij bijzondere weersomstandigheden, het verlenen van ontheffing op het verbod om wilde dieren bij te voeren, of om dieren, of eieren van dieren, uit te zetten.

Tenslotte is ons college bevoegd tot het verlenen van tegemoetkomingen in de faunaschade.

1.1.4 Rollen, taken en verantwoordelijkheden in de uitvoering van het faunabeheer

De rollen, taken en verantwoordelijkheden in de uitvoering van het faunabeheer kunnen als onderstaand worden samengevat, waarbij moet worden gerealiseerd dat alle in het wild levende dieren "Res Nullius" zijn en aan niemand toebehoren.

De grondeigenaar heeft in de Wet natuurbescherming als jachthouder een exclusief wettelijk recht tot de jacht op zijn gronden van de vijf hiervoor genoemde wildsoorten. De grondeigenaar kan dit recht onder voorwaarden schriftelijk doorgeven aan anderen, bijvoorbeeld als de grondeigenaar zelf niet beschikt over een jachtakte of over voldoende oppervlakte voor een zelfstandig bejaagbaar veld.

De jachthouder zorgt voor een redelijke stand van het in zijn jachtveld aanwezige wild of het bereiken daarvan. De jachthouder doet ook datgene wat een goed jachthouder betaamt om schade door in zijn jachtveld aanwezig wild te voorkomen.

De grondgebruiker, dus degene die het gewas verbouwd, is wettelijk gerechtigd om een beperkt aantal schadeveroorzakende vogels en andere dieren op zijn gronden te bestrijden die landelijk of provinciaal zijn vrijgesteld. De landelijke vrijstelling wordt vastgesteld door de minister, hierop staan medio 2018; Canadese gans, houtduif, kauw, konijn, vos en zwarte kraai. De provinciale vrijstellingslijst is als bijlage opgenomen bij uw omgevingsverordening en in werking getreden op 1 januari 2017. Uw vrijstelling maakt mogelijk, het opzettelijk storen van brandganzen, het opzettelijk storen en doden met het geweer van roeken en spreeuwen in de pit- en steenvruchten en het doden met o.a. klemmen van woelratten bij boomkwekerijen en fruitteelt. Schadebestrijding voor of door grondgebruikers kan ook plaatsvinden op basis van ontheffingen.

De faunabeheereenheid voert het populatiebeheer uit, bijvoorbeeld bij de grote hoefdieren op de Veluwe waarvoor zij de doelstanden en het benodigde afschot bepaalt. Afschot vindt plaats op basis van ontheffingen van Gedeputeerde Staten waaraan faunabeheerplannen ten grondslag liggen. In die

Datum

5 februari 2019

Zaaknummer

2017-003940

Blad

4 van 38

gevallen vindt uitvoering dus veelal plaatst met een machtiging die door de FBE is afgegeven aan de lokale WBE en van daaruit naar de aangesloten jachthouders. In tegenstelling tot de Flora- en faunawet is er geen expliciete toestemming meer nodig van de grondgebruiker voor betreding van het veld voor populatiebeheer, die toestemming kan de grondeigenaar geven. Voor meer informatie over dit onderwerp verwijzen wij graag naar de toelichting bij het Besluit natuurbescherming.

1.1.5 De veranderingen door de Wet natuurbescherming

Met het in werking treden van de Wnb zijn de Natuurbeschermingswet 1998, de Flora- en faunawet en de Boswet komen te vervallen. De Wnb sluit goed aan op de internationale verplichtingen op het vlak van bescherming van de biologische diversiteit, in het bijzonder de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn. De wet geeft tevens invulling aan de in het Bestuursakkoord Natuur gemaakte afspraken over decentralisatie van taken en verantwoordelijkheden van het Rijk naar de provincies.

faunabeheer

In directe samenhang met de soortenbeschermingsregels, bevat de Wnb regels over het beheer van de omvang van de populaties van in het wild levende soorten, over bestrijding van dieren en planten die schade en overlast kunnen veroorzaken, over jacht en over middelen die in het kader van populatiebeheer en schadebestrijding kunnen worden ingezet. Meer nog dan voorheen dienen alle vormen van het faunabeheer zoveel mogelijk planmatig en op elkaar afgestemd plaats te vinden met faunabeheerplannen van de faunabeheereenheid (FBE). In het bestuur van de FBE zijn naast de jachthouders ook maatschappelijke organisaties vertegenwoordigd, die het doel behartigen van een duurzaam beheer van populaties van in het wild levende dieren in de regio waartoe het werkgebied van de faunabeheereenheid behoort.

Jachthouders met een jachtakte zijn nu verplicht lid van de lokale wildbeheereenheid (WBE) en de Wnb stelt nu ook eisen aan die WBE's. Jachtaktehouders moeten er bovendien voor zorgen dat zij al het afschot, ook in het kader van de jacht, registreren. Als gevolg van de planmatige aanpak, de verplichte trendtellingen en de registratie van al het afschot zal naar verwachting het inzicht in de soorten en effecten van alle aspecten van het faunabeheer verder verbeteren.

tegemoetkoming in de schade

De provincies zijn nu volledig verantwoordelijk voor de tegemoetkoming in de schade, het Faunafonds als zelfstandige eenheid is opgeheven en BIJ12 unit Faunazaken heeft het werk namens de provincies overgenomen.

Datum

5 februari 2019

Zaaknummer

2017-003940

Blad

5 van 38

2 Uitwerking per thema

Op 25 oktober 2017 is de Startnotitie faunabeleid Gelderland 2018 besproken door uw commissie RLW (PS2017-502). De aandachtspunten van het daarbij gevoerde debat zijn waardevol gebleken en zoveel mogelijk betrokken in deze uitwerking van het beleid. Hierna worden de volgende thema's uitgewerkt en worden aansluitend enkele specifieke onderwerpen behandeld:

1. Vrijstellingen en ontheffingen voor schadebestrijding;
2. Tegemoetkoming in de faunaschade;
3. Professionalisering van het faunabeheer;
4. Grote hoefdieren;
5. Soorten die zich sterk ontwikkelen;
6. Ganzen.

Datum

5 februari 2019

Zaaknummer

2017-003940

Blad

6 van 38

2.1 Vrijstellingen en ontheffingen voor schadebestrijding

2.1.1 Inleiding

Beknopte beschrijving van het wettelijk kader:

Het is verboden om de bij Wet genoemde in het wild levende dieren te doden of te vangen of de vaste voortplantingsplaatsen, nesten of rustplaatsen van deze dieren opzettelijk te beschadigen of te vernielen. Het opzettelijk storen van soorten genoemd in bijlage IV, onderdeel a, bij de Habitatrichtlijn, bijlage II bij het Verdrag van Bern of bijlage I bij het Verdrag van Bonn is verboden. Voor soorten volgens artikel 1 van de Vogelrichtlijn alleen als dit van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende soort. Voor overige soorten geldt geen expliciet verbod op verstoren. Van de genoemde verboden kan in sommige gevallen vrijstelling of ontheffing worden verleend.

Een ontheffing of een vrijstelling wordt uitsluitend verleend, indien is voldaan aan elk van de volgende voorwaarden:

- er bestaat geen andere bevredigende oplossing;
- zij is nodig, geredeneerd vanuit de wettelijk erkende belangen, zoals bijvoorbeeld landbouwschade;
- de maatregelen leiden niet tot verslechtering van de staat van instandhouding van de desbetreffende soort (Vogelrichtlijn), of; er wordt geen afbreuk gedaan aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan (Habitatrichtlijn en andere soorten).

Bestaande situatie:

Provinciale Staten hebben de vrijstellingen voor schadebestrijding uit de voorheen geldende Verordening schadebestrijding diersoorten in Gelderland in eerste instantie beleidsarm overgenomen in de Omgevingsverordening Gelderland 2016. Naast het instrument van vrijstellingen kan de bestrijding van schade en overlast ook plaatsvinden met ontheffingen. Ons College heeft ontheffingen afgegeven voor onder andere de grote hoefdieren en de ganzen. Ontheffingen bieden meer ruimte voor maatwerk door het verbinden van meer gedetailleerde voorschriften of door te specificeren naar gebieden. Ontheffingaanvragen beoordelen wij op het schaalniveau van wildbeheereenheden (WBE's). Als binnen het werkgebied van de betreffende WBE op één of meerdere bedrijven belangrijke schade is aangetoond dan kan voor de komende planperiode ontheffing worden verleend voor het bestrijden van schade in die WBE door (ondersteunend) afschot. Aan de ontheffing kunnen gedurende de looptijd van de ontheffing gebieden (WBE's) worden toegevoegd op basis van aantoonbare belangrijke schade of dreiging daarvan. Daarbij worden alleen schadegevallen betrokken waar, ondanks het aantoonbaar doelmatig treffen van preventieve maatregelen, zich toch belangrijke schade voordoet of dreigt voor te doen. Dergelijke toevoegingen aan de ontheffing vinden plaats zonder bijstelling van het faunabeheerplan en met de reguliere (korte) procedure.

2.1.2 Nieuwe inzichten en gewenste verandering

De onderbouwing van de vrijstellingen moet regelmatig worden geactualiseerd, ook gezien de zienswijzen bij de totstandkoming van uw omgevingsverordening 2016 en het ingestelde beroep tegen het goedkeuringsbesluit van ons College met betrekking tot het Faunabeheerplan jacht en uitvoering vrijstellingen 2017-2023. Dit was voor ons College mede aanleiding om onderzoek te laten doen naar de betekenis van 'de gunstige staat van instandhouding', met name in het kader van de beoordeling van

Datum

5 februari 2019

Zaaknummer

2017-003940

Blad

7 van 38

ontheffingsaanvragen onder de Wet natuurbescherming³. In aansluiting daarop hebben wij gericht onderzoek laten doen naar de instandhouding van de betreffende soorten in Gelderland door Arcadis⁴. Hieruit blijkt dat deze voor de roek, spreeuw en woelrat, ongunstig-ontoereikend is. Ook de trend is verslechterend. Omdat de gunstige staat van instandhouding bleek te ontbreken had de generieke vrijstelling die in Gelderland voor deze soorten van kracht was, in ieder geval voor de spreeuw en roek, haar juridische grondslag verloren.

Wat de financiële consequenties zijn van het al dan niet hanteren van de vrijstelling is lastig te berekenen. Een inschatting van de feitelijke schade is lastig, mede omdat al geruime tijd geen taxaties meer plaatsvinden, aangezien tegemoetkomingen niet meer werden verleend. Naar verwachting is de schade door roeken aan pit- en steenvruchten momenteel relatief beperkt⁵. Bij spreeuwen bedroeg de omvang van de laatst bekende schade (2005 t/m 2007) gemiddeld ruim 7.000 euro per jaar. Informatie over de woelrat is schaars, maar uit gegevens die we desgevraagd ontvingen van de FBE blijkt dat die vrijstelling zeer beperkt wordt toegepast.

Naast heroverweging van de vrijstelling achten wij het wenselijk om de uitgangspunten van onze ontheffingverlening nader uit te werken en daarbij voorbeelden te gebruiken die de afgelopen periode nadrukkelijk onderwerp zijn geweest van discussie, zoals de ontheffing voor schadebestrijding bij de knobbelzwaan en meerkoet. Daarbij ontstond maatschappelijk onbegrip over de impact van de maatregelen in relatie tot de hoogte van de schade.

2.1.3 Beleidsvisie

Algemeen:

Schadebestrijding waarbij dieren worden gedood moet terughoudend worden toegepast. Dat wil zeggen alleen indien preventieve maatregelen redelijkerwijs niet haalbaar zijn en bij het verjagen het aantal te doden dieren zoveel mogelijk wordt beperkt. Dergelijke schadebestrijding moet dan plaatsvinden in een samenhangende aanpak van populatiebeheer door de faunabeheereenheid, jacht door jachthouders en gerichte schadebestrijding door of namens grondgebruikers. Voor deze samenhangende aanpak zijn goede faunabeheerplannen van de Faunabeheereenheid Gelderland (FBE) essentieel. In deze faunabeheerplannen en in de uitvoeringspraktijk moeten ook de voorafgaande preventieve maatregelen goed tot hun recht komen. Wij blijven daarom inzetten op het gezamenlijk ontwikkelen en delen van kennis over maatregelen ter voorkoming van faunaschade. Dit doen wij zoveel mogelijk binnen de gezamenlijke werkorganisatie van de provincies, BIJ12 unit Faunafonds, hierna steeds aangeduid als het Faunafonds.

De wetgever heeft beoogd om de schadebestrijding door of namens de grondgebruikers zoveel mogelijk te laten plaatsvinden op basis van vrijstellingen. Zo is de landelijke vrijstelling voortgezet voor schadebestrijding bij soorten die in het gehele land schade veroorzaken, namelijk de Canadese gans, de houtduif, de kauw, het konijn, de vos en de zwarte kraai.

---

³ Bastmeijer, *Legal Advice for Nature, januari 2018: Onderzoek naar de betekenis van 'de gunstige staat van instandhouding', met name in het kader van de beoordeling van ontheffingsaanvragen onder de Wet natuurbescherming*

⁴ Arcadis, mei 2018, *De staat van instandhouding, factsheets voor 25 soorten in Gelderland*.

⁵ Dit baseren wij mede op de registratie van het aantal hiertoe gedode roeken. Sinds 1 januari 2017 is registratie daarvan verplicht en uit gegevens van de FBE blijkt dat in 2017 door toepassing van de vrijstelling 182 roeken zijn geschoten. Dat is beduidend minder dan het afschot in 2017 van 736 roeken vanwege de tot 2020 lopende ontheffing voor schadebestrijding bij roeken in mais, granen en suikerbieten. In 2017 zijn op de Gelderse vrijstelling volgens cijfers van de FBE tevens ruim 1.000 spreeuwen geschoten en 10 woelratten gedood.

Datum

5 februari 2019

Zaaknummer

2017-003940

Blad

8 van 38

Voor Gelderland is de vrijstelling het voorkeursinstrument⁶. De provinciale vrijstelling is een goed instrument voor schadebestrijding bij soorten die in de gehele provincie schade veroorzaken en waarvan bovendien de staat van instandhouding niet ter discussie staat. Daar waar een vrijstelling niet passend is en regionaal maatwerk wenselijk is, wordt ontheffingverlening overwogen. Andersom geldt dat daar waar niet langer het maatwerk van de ontheffing vereist is, de vrijstelling weer zal worden ingezet.

roek

Uit het door ons gevraagde onderzoek naar de instandhouding van soorten in Gelderland door Arcadis⁷ blijkt dat deze voor de roek in Gelderland ongunstig-ontoereikend is, ook de trend is verslechterend. Als gevolg daarvan is ons College van oordeel dat binnen uw omgevingsverordening de schadebestrijding bij de roek in pit- en steenvruchten niet meer zou moeten worden vrijgesteld. Temeer omdat de significante afname volgens Arcadis waarschijnlijk een gevolg is van actiever ingezette schadebestrijding. Daarmee sluiten wij niet op voorhand uit dat vervolgens gerichte schadebestrijding door middel van ontheffingverlening mogelijk is. Het is dan eerst aan de FBE om een eventuele noodzaak nader te onderbouwen in haar faunabeheerplan. Wij zien geen aanleiding de lopende ontheffing voor roeken in mais, graan en suikerbieten nu tussentijds in te trekken. Wel verzoeken wij de FBE om met concrete voorstellen te komen om het afschot van roeken daarbinnen zoveel mogelijk te beperken.

spreeuw

Ook met de instandhouding van de spreeuw gaat het niet goed, bovendien kwalificeert Arcadis de instandhouding als verslechterend. Hoewel de situatie minder urgent lijkt dan bij de roek is ons College van oordeel dat binnen uw omgevingsverordening ook de schadebestrijding bij de spreeuw in pit- en steenvruchten niet meer zou moeten worden vrijgesteld. Afhankelijk van onder andere de feitelijke optredende schade en de mogelijkheden om alternatieven toe te passen sluiten wij nu niet uit dat voor schadebestrijding in de toekomst het instrument van ontheffingverlening open staat.

Gezien de urgentie voor roek en spreeuw heeft u besloten de vrijstelling voor deze soorten te schrappen met uw Actualisatie Omgevingsverordening 2018 (PS2018-712).

woelrat

De woelrat is een dier dat in Gelderland niet algemeen voorkomt en bovendien een ongunstige staat van instandhouding heeft. Echter informatie over de soort is schaars en BIJ12 concludeert dat de soort in aantallen enorm kan fluctueren wat in het verleden ook tot grote schommelingen in schade heeft geleid. Er zijn geen aanwijzingen dat op dit moment de feitelijke situatie een vrijstelling rechtvaardigt. In tegenstelling tot de spreeuw en roek is de woelrat relatief weinig mobiel en zal een gerichte lokale bestrijding redelijkerwijs een relatief beperkte invloed hebben op de instandhouding van de soort. Wij verwachten dat ontheffingverlening, specifiek gericht op de percelen met een bedrijfsmatige teelt van boomkwekerij en boomteelt in die gevallen uitkomst zal bieden.

brandgans

De vrijstelling in uw omgevingsverordening ziet bij de brandgans niet op het doden maar op het opzettelijk storen ter voorkoming van belangrijke schade aan belangen. U heeft hiervoor gekozen omdat de bijzondere formele status van de brandgans dit met zich mee brengt. In tegenstelling tot bijvoorbeeld de grauwe gans of kolgans is voor het verjagen van brandganzen immers een toestemming noodzakelijk. De instandhouding is gunstig en wij zien meerwaarde in voortzetting van de vrijstelling

⁶ Nuancering conform bespreking Provinciale Staten dd 26/9//2018 onder intrekking motie 18M80.

⁷ Arcadis, mei 2018, De staat van instandhouding, factsheets voor 25 soorten in Gelderland.

Datum

5 februari 2019

Zaaknummer

2017-003940

Blad

9 van 38

omdat deze ook de grondgebruikers zelf de mogelijkheid geeft om brandganzen van gewassen te verjagen zonder dat daarvoor jagers met machtigingen op basis van een ontheffing nodig zijn.

Ontheffinghouders:

Bij ontheffingverlening gaat onze voorkeur uit naar een planmatige aanpak gebaseerd op faunabeheerplannen opgesteld door de FBE, dus bij voorkeur niet aan individuele aanvragers. Het uitvoeren van populatiebeheer, zoals bij reeën, is per definitie een activiteit die veel planmatige afstemming vergt door de FBE met de WBE's. Voor populatiebeheer of schadebestrijding bij dergelijke soorten verlenen wij daarom geen ontheffing aan individuele aanvragers. In bijzondere situaties, bijvoorbeeld daar waar niet kan worden voldaan aan de minimale vereisten voor omvang van het jachtveld om populatiebeheer uit te voeren, kan de FBE beoordelen of toch een machtiging voor afschot verstrekt kan worden. Voor zeer specifieke gevallen en rekening houdend met het advies daarover van de FBE blijft de mogelijkheid open om toch individuele ontheffingen te verlenen. Dat zal weinig voorkomen omdat ook bij individuele gevallen de schadecriteria gelden zoals verderop geformuleerd. Omdat het bij individuele gevallen zal gaan om echt weinig voorkomende en onvoorziene situaties hoeft aan een dergelijke aanvraag geen faunabeheerplan ten grondslag te liggen en hanteren wij een reguliere (korte) procedure. Individuele aanvragers betalen daarvoor leges, voor ontheffingen verleend aan de FBE worden geen legeskosten in rekening gebracht.

Nieuwe benadering van de ontheffingverlening:

Sommige schades, zoals van de knobbelzwaan aan grasland, kunnen zich heel lokaal voordoen. Hoewel de impact bij een individuele agrariër groot kan zijn, is de totale schade op het niveau van Gelderland relatief beperkt. Concreet betekende dat over de jaren 2012 tot 2016 dat jaarlijks in Gelderland gemiddeld bijna 300 knobbelzwanen zijn geschoten bij een totaal provinciaal schadebedrag van gemiddeld nog geen € 4000,- per jaar (bron: FBE Gelderland). Dat de werkelijke schade hoger zal zijn, of juist door dit afschot meer schade is voorkomen, neemt niet weg dat maatschappelijke ophef ontstond over deze verhoudingen.

Bovendien is de vraag reëel of de benodigde administratieve inspanningen in het ontheffingstraject in dergelijke gevallen in verhouding staan tot het doel. Rekening houdend hiermee en het gegeven dat onder de Wet natuurbescherming geen ontheffing meer nodig is voor het opzettelijk storen van knobbelzwanen vinden wij het onwenselijk om in dergelijke gevallen nog ontheffingen te verlenen. Dit betekent ook dat in die gevallen in principe geen ontheffing wordt verleend voor bijvoorbeeld het schudden van eieren. Een en ander werkt dan door in het spoor van de tegemoetkomingen en is niet onomkeerbaar omdat toekomstige schadeontwikkeling alsnog een snelle nieuwe afweging noodzakelijk kan maken. Immers, juist door het toepassen van ontheffingen bleef de schade beperkt en door het niet verlenen van ontheffingen zal de schade oplopen. Door onderstaand omslagpunt te hanteren ontstaat redelijkerwijs geen onomkeerbare of onbeheersbare situatie.

Concreet betekent dit dat alleen soorten die aan gewassen in Gelderland in één jaar meer dan € 10.000,- hebben veroorzaakt, voor ontheffingverlening in aanmerking kunnen komen. Bijvoorbeeld knobbelzwaan en meerkoet komen daardoor bij het huidige schadeniveau niet in aanmerking voor ontheffingverlening. Voor een compleet overzicht van getaxeerde schades per diersoort in Gelderland over de laatste jaren zie bijlage 1. Uitzondering op de regel zijn de grote hoefdieren, waarbij gerichte schadebestrijding en het beperken van aanrijdingen niet los kan worden gezien van het reguliere populatiebeheer.

Om vervolgens objectief te kunnen bepalen of een ontheffing nodig is wordt in de uitvoeringspraktijk gewerkt met de definitie van belangrijke schade. Als daarvan sprake is, is aan dat aspect van het

Datum

5 februari 2019

Zaaknummer

2017-003940

Blad

10 van 38

noodzaak-criterium voldaan. Als ondergrens voor belangrijke gewasschade, dus om ontheffing te verlenen, hebben wij voorheen een grens gehanteerd van € 250,- per bedrijf per diersoort per gewas per jaar. Uit de agrarische sector hebben wij de vraag gekregen om ook de kleinere schades te betrekken in de ontheffingverlening. Anderzijds is in het hoger beroep over de ontheffing knobbelzwaan juist aan de orde gesteld dat het gehanteerde bedrag zou moeten worden bijgesteld op basis van gestegen gewasprijzen. Zo blijkt uit gegevens van het Faunafonds dat de prijs voor een zomersnede gras is gestegen van € 0,13 per kilogram droge stof in 2005 naar € 0,25 in 2018. Beide voorstellen vinden we legitiem en rekening houdend daarmee willen we een nieuw uitgangspunt voor ontheffingverlening gaan hanteren dat tevens meer recht doet aan de beoordeling op het niveau van WBE's. Ontheffing kan worden verleend als het geheel aan in enig jaar getaxeerde en geregistreerde schade binnen een WBE voor de betreffende combinatie van diersoort en gewas groter of gelijk is aan € 500,- Waar dit uit oogpunt van ontheffingverlening relevant kan zijn kunnen wij op verzoek van de FBE in bepaalde WBE's door het Faunafonds ook geregistreerde kleine schades laten valideren.

Voorheen moest de schade zich hebben voorgedaan binnen de laatste 2 planperioden (10 jaar) om voor ontheffingverlening in aanmerking te komen. Achterliggend argument daarbij was dat een ruimere referentieperiode voor de schade wenselijk was, omdat al gedurende de lopende planperiode moet worden gestart met het opstellen en onderbouwen van het nieuwe plan. Dit uitgangspunt was binnen de Flora- en faunawet juridisch houdbaar, maar de keerzijde daarvan is dat soms relatief oude informatie werd gebruikt om toekomstige schadebestrijding op te baseren. Nu in uw omgevingsverordening de plantermijn reeds is verruimd van 5 naar 6 jaar en wij bovendien terughoudend willen zijn met het op voorhand verlenen van ontheffingen, stellen wij als randvoorwaarde dat schadeonderbouwing alleen betrekking mag hebben op de planperiode die voorafgaat aan de nieuwe ontheffing.

Bij schadebestrijding is veelal sprake van verjaging met ondersteunend afschot. Afschot draagt bij aan het verjaageffect maar het reduceren van aantallen dieren bij schadebestrijding is geen doel op zich. Het mag slechts betrekking hebben op kleine aantallen dieren. Over het algemeen hanteren wij daarom in de ontheffingen maximale aantallen te schieten dieren per verjaagactie. Gezien de gevraagde restrictieve toepassing van de ontheffingen en de goede mogelijkheden voor tussentijdse monitoring van het afschot door de FBE, willen wij u voorstellen om als eis aan faunabeheerplannen te verbinden dat de FBE daarbij, in het geval van schadebestrijding, een bandbreedte geeft van het jaarlijks maximaal aanvaardbare afschot en dit vervolgens bewaakt.

Ten slotte; als voorheen hanteren wij bij ontheffingverlening in het faunabeheer zoveel mogelijk een uitgebreide openbare voorbereidingsprocedure. Dat wil zeggen besluitvorming eerst in ontwerp met mogelijkheden voor het betrekken van zienswijzen voorafgaand aan de definitieve besluitvorming. Bij wijzigingen van ondergeschikte aard, zoals het actualiseren van voorschriften of uitbreiden van het toepassingsgebied met een WBE hanteren we juist een korte procedure.

Bij populatiebeheer zoals bij reeën, is niet langer de expliciete toestemming van de grondgebruiker nodig, we passen onze ontheffingvoorwaarden daar op aan. De voorwaarden zijn daarmee in lijn met de uitvoeringspraktijk, immers toestemmingen voor het populatiebeheer worden in de praktijk verstrekt via de lijn; FBE, WBE en jachthouders. Het is dan aan de eigenaar om afspraken te maken over betreding van zijn gronden met dat doel.

2.2 Tegemoetkoming in de faunaschade

2.2.1 Inleiding

Beknopte beschrijving van het wettelijk kader:

Gedeputeerde staten verlenen in voorkomende gevallen tegemoetkomingen in schade, geleden in hun provincie, aangericht door natuurlijk in het wild levende dieren. Een tegemoetkoming wordt slechts verleend voor zover een belanghebbende schade lijdt of zal lijden aangericht door deze dieren en die schade redelijkerwijs niet, of niet geheel, te zijnen laste behoort te blijven. Een tegemoetkoming wordt naar billijkheid bepaald.

Provinciale Staten kunnen voor het in behandeling nemen door GS van een verzoek tot tegemoetkoming behandelkosten in rekening brengen, oftewel leges heffen. Dit is reeds uitgewerkt in de Legesverordening Gelderland.

Bestaande situatie:

Als zich ondanks het treffen van maatregelen en inspanningen zoals het inzetten van ontheffingen belangrijke schade in de landbouw voordoet, dan vindt in principe een tegemoetkoming plaats.

De hoogte van de tegemoetkomingen in faunaschade wordt beïnvloed door een aantal factoren:

- Weersomstandigheden en daaruit volgende gewasgroei, gevoeligheid voor betreding, natuurlijk voedselaanbod en bijvoorbeeld trekgedrag van dieren;
- Populatie-dichtheden en daarbij voortplantingssucces en natuurlijke sterfte door bijvoorbeeld predatiedruk, strenge winters, voedselaanbod en dergelijke;
- Gewaskeuze, sommige gewassen zijn meer aantrekkelijk of kwetsbaarder voor faunaschade;
- De inzet van de grondgebruiker op het treffen van preventieve maatregelen en het afwisselen daarvan;
- De bereidheid bij de grondgebruiker om schade te melden, zoals blijkt uit onderzoek in opdracht van het Faunafonds wordt een belangrijk deel van de schade niet gemeld⁸;
- De mogelijkheden voor faunabeheer. Hoe effectiever het beheer kan plaatsvinden en wordt uitgevoerd, hoe beter schade voorkomen en bestreden kan worden;
- Het provinciale beleid ten aanzien van tegemoetkoming in de faunaschade en de feitelijke toepassing daarvan. Dat wil zeggen de voorwaarden waaronder een tegemoetkoming in de faunaschade wordt verleend;
- Het aantal ingediende aanvragen en het al dan niet uitvoeren van automatische taxaties in bijvoorbeeld ganzenrustgebieden;
- De ontwikkeling van de gewasprijzen en de wijze waarop deze worden vastgesteld, de prijzen kunnen regionaal en van jaar tot jaar verschillen.

Wij hebben beleidsregels tegemoetkoming faunaschade Gelderland vastgesteld (Provinciaal blad 6732, 19 december 2016). Daarin hebben wij aangegeven hoe de schade wordt vastgesteld, wie in welke gevallen voor tegemoetkoming in aanmerking komt, welke maatregelen moeten worden getroffen en

---

⁸ CLM 813- 2013, *Kosten en baten voor de landbouw van schadesoorten: Uit onderzoek over de periode 2008-2010 blijkt dat de totale faunaschade in de landbouw wordt geschat op € 96 mln [per jaar, red.]. Gemiddeld 23% hiervan wordt door de overheid vergoed, nl. € 22,3 mln. Veel schade wordt niet opgegeven (€ 13 mln); is van zogenaamde vrijgestelde soorten, waar geen schadevergoeding voor wordt gegeven (€ 35 mln); of bestaat uit niet-vergoede bijkomende schade (€ 5,6 mln). Andere kosten betreffen schadepreventie (€ 2,7 mln) en de arbeidskosten voor het verjagen (€ 17,7 mln). De totaal geschatte schade van € 96 mln is 1,5% – 2% van de totale productieopbrengst van € 5 – 6 miljard voor de sectoren waar faunaschade optreedt.*

Datum

5 februari 2019

Zaaknummer

2017-003940

Blad

12 van 38

hoe hoog de tegemoetkoming is. De beleidsregels vertonen landelijk gezien relatief veel gelijkheid omdat deze voor een belangrijk deel beleidsarm zijn overgenomen van het voormalige Faunafonds. Daaruit volgt ook dat schade aan andere belangen, zoals bosbouw of bij particulieren, niet wordt vergoed. Ook wordt bijvoorbeeld in principe geen tegemoetkoming verleend voor schade door soorten waarop de jacht is geopend, of soorten waarbij schadebestrijding mag plaatsvinden op basis van een landelijke of provinciale vrijstelling.

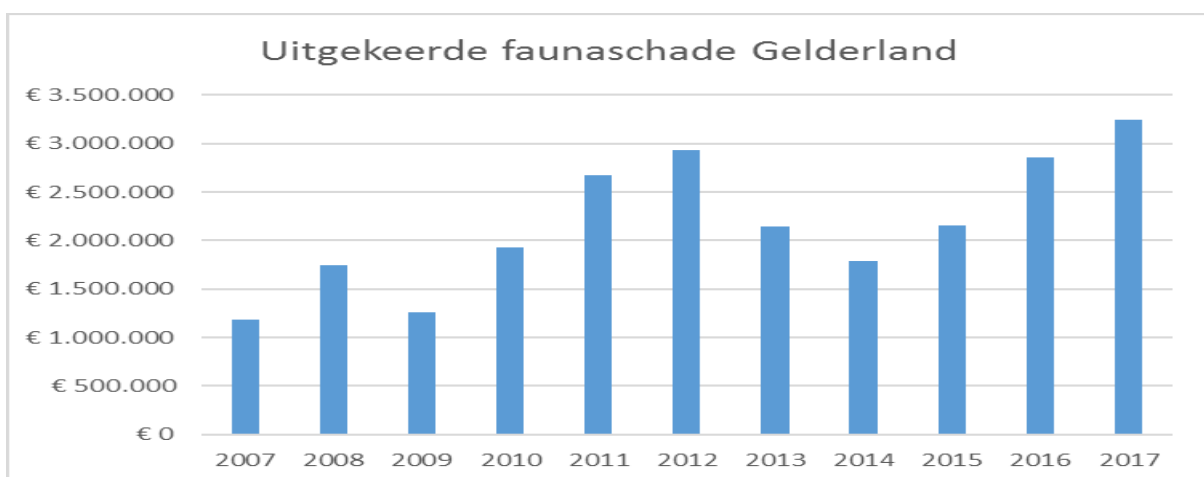
De uitvoering van de tegemoetkoming in de faunaschade wordt verzorgd door BIJ12 unit Faunazaken, veelal nog het Faunafonds genoemd. Ook hebben de gezamenlijke provincies opdracht gegeven aan het Faunafonds om een onderzoeksagenda uit te voeren. In dit onderzoeksprogramma ligt de focus op preventie.

Voor gedupeerden geldt een eigen risico van 5 % met een minimum van € 250,- per aanvrager per meldingsjaar. Daarnaast wordt een tegemoetkoming niet uitgekeerd indien deze minder dan € 50,- bedraagt. Voor bepaalde situaties, zoals mezenschade in het fruit, is een verhoogd eigen risico gehanteerd tot wel 100%. Voor kapitaalintensieve teelten zoals graszoden vereisen wij verdergaande preventieve maatregelen zoals rasters.

Voor het in behandeling nemen van aanvragen zijn leges verschuldigd. In de Legesverordening provincie Gelderland 2017 (PS2016-652 en PS 2016-752) heeft u het behandelbedrag van 300 euro vastgesteld dat aanvragers betalen bij een verzoek tot tegemoetkoming. U heeft ook vastgelegd in welke gevallen en mate vermindering van leges kan plaatsvinden. Bij schade door das, bever, wolf, wilde kat en lynx worden leges in alle gevallen geretourneerd. Bij overige schades indien de schade tenminste 250 euro per aanvraag bedraagt.

2.2.2 Nieuwe inzichten en gewenste verandering

De uitgekeerde tegemoetkomingen zijn in de periode van 2012 t/m 2016 landelijk met bijna €4 miljoen euro gestegen. Die stijging heeft zich ook in 2017 voortgezet en doet zich ook voor in Gelderland.

Grafiek 1: Ontwikkeling van de uitbetaalde faunaschade in Gelderland op meldingsjaar (Bron: BIJ12)

Datum

5 februari 2019

Zaaknummer

2017-003940

Blad

13 van 38

Voor tegemoetkomingen kan in principe geen vergoedingenplafond worden gehanteerd. De bestuurlijke adviescommissie Vitaal Platteland (BAC VP) van het IPO heeft een gezamenlijke wens om de schade beter te beheersen. Daarbij is er binnen de bestaande beleidsregels ruimte voor provinciaal maatwerk, in eerste instantie ten aanzien van het behandelbedrag en het eigen risico en voor het overige na bespreking in de BAC VP. De gezamenlijke provincies hebben een Maatschappelijke Adviesraad Faunaschade benoemd die haar adviseert. De adviezen richten zich op de balans tussen de bescherming van natuurlijk in het wild levende dieren en de bestrijding van de faunaschade.

Het systeem van tegemoetkomingen bij landbouwschade is geïntroduceerd door de voorloper van het Faunafonds, te weten het Jachtfonds. De basis daarvoor lag in de Jachtwet 1954. Het budget werd indertijd gevoed door jagers via leges op de jachtakte. Naast het belang voor de landbouw moest ook meer worden gelet op natuurbelangen. Dat leidde tot beperkingen in de jacht en ter compensatie werd onder voorwaarden een tegemoetkoming in de faunaschade mogelijk. Met deze tegemoetkomingen werd zeer terughoudend omgegaan, maar van deze mogelijkheid wordt in toenemende mate gebruik gemaakt. Inmiddels worden de kosten volledig gedragen door de provincies.

Gezien de toenemende kosten is het wenselijk om deze ontwikkeling kritisch te volgen en waar nodig te herijken. Een voorbeeld daarvan was de voorgenomen afbouw, per 2015, van tegemoetkomingen in de schade door mezen aan fruit. De impact daarvan voor de betreffende ondernemers is aanzienlijk en door fruittelers is daartegen beroep aangetekend. De uitspraak in hoger beroep⁹ door de afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State geeft nieuwe inzichten over de afbouw van tegemoetkomingen. De afdeling overweegt dat door de grondgebruiker alles in het werk gesteld dient te zijn om schade te voorkomen. Het moet gaan om schade die niet tot het normale bedrijfsrisico en het normale maatschappelijke risico behoort. Onevenredig zware schade dient te worden vergoed. GS dienen daarbij de vaststelling van het normale bedrijfsrisico of het normale maatschappelijke risico naar behoren te motiveren. Daarbij is onder andere de aard en omvang, maar ook de voorzienbaarheid van de schade van belang. Bij de mezenschade oordeelde de Raad van State dat afdeknetten niet bewezen effectief zijn om schade te voorkomen en dat, gezien de gemiddelde schade in relatie tot de gemiddelde omzet, een tegemoetkoming van 60% acceptabel is. Een ingezette verdere afbouw naar 30% van de schade in 2016 en 0% in 2017 leidt naar oordeel van de afdeling tot een onevenredige last voor de fruittelers.

De beleidsregels tegemoetkoming faunaschade Gelderland hebben wij in eerste instantie zoveel mogelijk beleidsarm overgenomen van de tot 1 januari 2017 landelijk geldende beleidsregels van het Faunafonds, dat deze regels als zelfstandig bestuursorgaan had ontwikkeld. De gezamenlijke provincies hebben geconstateerd dat deze regels op onderdelen verduidelijking behoeven. De bestaande formuleringen en uitleg van teksten hebben in de uitvoeringspraktijk tot een bepaalde toepassing van de regels geleid. Deze uitleg kan mede van invloed zijn op de hoogte van de uitgekeerde tegemoetkomingen. Zo worden de regels in de praktijk veelal zo gelezen dat schadebestrijding waarop een vrijstelling van toepassing is, nooit voor tegemoetkoming in aanmerking komt en schadebestrijding met ontheffingen juist wel.

Dit verdient een genuanceerde toepassing, want niet het instrument, maar de mate waarin voorwaarden, beperkingen en clausules zijn verbonden is relevant. Aan ontheffingen zijn vaak veel voorschriften verbonden hetgeen kan worden uitgelegd als het opleggen van beperkingen. Echter, een belangrijk deel van de voorschriften in de Gelderse ontheffingen heeft tot doel om te verduidelijken, niet zo zeer om nadere beperkingen op te leggen. Uiteraard is het lastig om vast te stellen wanneer sprake is van beperkingen die een tegemoetkoming rechtvaardigen, bovendien vraagt dit redelijkerwijs een uitleg die tussen de verschillende provincies is afgestemd.

---

⁹ Raad van State afdeling bestuursrechtspraak., uitspraak d.d. 9 mei 2018 met kenmerk 201707374/1/A2

Datum

5 februari 2019

Zaaknummer

2017-003940

Blad

14 van 38

Daartoe is door het Faunafonds reeds een project gestart dat is gericht op het herijken van de beleidsregels. Naar verwachting zal in het voorjaar van 2019 een verduidelijking van de bestaande beleidsregels worden voorgesteld.

Op 21 november 2018 heeft de Maatschappelijke Adviesraad Faunaschade zijn eerste advies, "Verbinden en vernieuwen", vastgesteld. Het betreft een advies voor een gebiedsgerichte aanpak en voor vernieuwing van de schaderegeling van het provinciale faunaschadebeleid.

De Adviesraad adviseert de provincies om de regeling van de tegemoetkoming als volgt te vernieuwen:

1. Vervang de huidige regeling van inhouding van een eigen risico op de getaxeerde schade (het kortingmodel) door een regeling gebaseerd op het normaal maatschappelijk risico op schade (het drempelmodel).
2. Hanteer voor dat risico een uniforme vaste, relatief lage, minimumdrempel voor alle faunaschades, gebaseerd op de te normeren schadevrije gewasopbrengst.
3. Neem twee jaar de tijd voor invoering van de nieuwe regeling.
4. Voer na evaluatie van de toepassing (geleidelijk) risicoverhogingsfactoren in, waarvan de hoogte wordt bepaald op basis van de bereikte resultaten van de aanpak van preventie en bestrijding (stand van soort, kwetsbaarheid gewas, voorzienbaarheid, verruiming mogelijkheden).

Naar verwachting stellen de gezamenlijke provincies in september 2019 vast of en hoe dit advies de basis kan vormen voor een toekomstige schaderegeling.

Aan de beoordeling van tegemoetkomingen moet een zorgvuldige taxatie ten grondslag liggen. Het is daarom belangrijk dat BIJ12 steeds beschikt over actuele en heldere taxatierichtlijnen waarmee de taxateurs het veld in gaan. Dergelijke richtlijnen kunnen van invloed zijn op de tegemoetkomingen, bijvoorbeeld als de gehanteerde referentieprijzen te veel afwijken van de actuele regionale prijzen. Wij vinden het daarom belangrijk dat daar blijvend aandacht voor is en taxatierichtlijnen regelmatig worden geactualiseerd naar de nieuwste technische inzichten. Dit willen we brengen binnen het mandaat aan BIJ12, mede omdat Gelderland op dit moment de enige provincie is die nog zelfstandig taxatierichtlijnen vaststelt.

Ten slotte hebben wij ervaren dat zich op de Veluwe situaties kunnen voordoen waarbij grote hoefdieren op akkerbouwpercelen, voornamelijk maispercelen, kunnen komen waardoor structureel en terugkerend grote schades ontstaan. Er is dan sprake van voorzienbare schade. In een specifiek geval is de gevraagde jaarlijkse tegemoetkoming bijvoorbeeld van een zodanige omvang dat voor dat bedrag ter plaatse een volledig wildkerend raster zou kunnen worden geplaatst. Daardoor zou jarenlang geen schade meer ontstaan. Deze maatregel hebben wij voorsnog niet verplicht als voorwaarde voor tegemoetkoming. In dergelijke gevallen is een meer strikte uitleg van de bestaande beleidsregels tegemoetkoming Faunaschade mogelijk maar het is ook mogelijk eerst in overleg te treden met de ondernemer om bijvoorbeeld een gerichte bijdrage te leveren aan een dergelijk raster. De Klankbordgroep Fauna adviseerde dat te doen en Provinciale Staten hebben de motie 18M76 "Geen verhoging eigen risico faunaschade" aangenomen. Wij worden daarin gevraagd ons voornemen uit het concept van dit plan¹⁰ tot verhogen van het gedifferentieerd eigen risico bij schade door grote hoefdieren te heroverwegen en daarbij in gesprek te gaan met grondgebruikers en andere betrokkenen om te komen tot maatregelen die de faunaschade zoveel mogelijk beperken.

¹⁰ Concept Kadernota Faunabeleid Gelderland 2018, GS besluit 29 mei 2018 (PS2018-372)

Datum

5 februari 2019

Zaaknummer

2017-003940

Blad

15 van 38

2.2.3 Beleidsvisie

Wij verlenen, als voorheen, uitsluitend een tegemoetkoming voor schade veroorzaakt door natuurlijk in het wild levende beschermde diersoorten, welke aan landbouw is veroorzaakt. Waar nodig verduidelijken we de begripsomschrijving van de beleidsregels en doen dit zoveel mogelijk in afstemming met de gezamenlijke provincies. Daartoe nemen we deel aan het gezamenlijke project Herijking beleidsregels tegemoetkoming faunaschade door het Faunafonds waarin ook de Maatschappelijke adviesraad Faunaschade haar inbreng heeft geleverd.

In IPO-verband beoordelen we in hoeverre de adviezen van de Maatschappelijke adviesraad Faunaschade de basis kunnen vormen voor een toekomstbestendige benadering van tegemoetkomingen in de faunaschade.

Tot die tijd en zoals voorheen hanteren wij een eigen risico voor de aanvrager. Deze kan 0% bedragen in bijzondere gevallen, bedraagt voorsnog 5% in reguliere gevallen, een hoger percentage in specifieke gevallen, tot 100% in gevallen waar redelijkerwijs sprake is van een normaal bedrijfsrisico. Van een normaal bedrijfsrisico is naar ons oordeel sprake als wij, naar redelijkheid en billijkheid geen belemmeringen opwerpen om schade te voorkomen.

Mezenschade in fruit blijven we vergoeden¹¹. De tegemoetkoming bedraagt conform de bestaande beleidsregels 60% van de getaxeerde schade.

De keuze voor en uitvoering van schade beperkende maatregelen is in eerste instantie een verantwoordelijkheid van de grondgebruiker. Wij willen de ondernemer stimuleren om daarbij voor duurzame oplossingen te kiezen. Wij zien echter, conform motie 18M76 af van ons eerdere voornemen om bij terugkerende schade door grote hoefdieren in het leefgebied een verhoogd eigen risico in te stellen voor de grondgebruiker. In het hoofdstuk over grote hoefdieren hebben wij uitgewerkt hoe wij wel invulling willen geven aan het beperken van de schade.

Wilde zwijnen kunnen in landbouwgewassen in korte tijd grote wroet- en vraatschade aanrichten. Daarom hebben wij geschikte leefgebieden aangewezen en geldt daarbuiten een zogenaamd nulstandbeleid. Dat nulstandbeleid is mede van groot belang om de eventuele verspreiding van dierziekten zoals Afrikaanse varkenspest te helpen voorkomen. Buiten de leefgebieden gelden daarom geen beperkingen om schade door wilde zwijnen te voorkomen. Het voormalige Faunafonds heeft op de Veluwe op verschillende plaatsen zwijnen kerende voorzieningen geplaatst om toegang tot landbouwpercelen te voorkomen. In die gevallen waarin wij enerzijds geen beperkingen opleggen aan verjaging door afschot en anderzijds zelf in belangrijke mate de kosten dragen voor beheer en onderhoud van zwijnen kerende rasters, zien wij geen aanleiding meer om ook nog tegemoetkomingen te verlenen in de schade door wilde zwijnen buiten het leefgebied. In die gevallen bouwen wij de tegemoetkomingen af en doen wij uitdrukkelijk een beroep op de grondgebruikers om de jachthouders aan te sporen het nulstandbeleid na te leven.

Ten aanzien van het behandelbedrag voor aanvragen om tegemoetkomingen hebben PS de Legesverordening aangepast om per 1 januari 2018 de zogenaamde statiegeldregeling uit te voeren. Voor specifieke soorten geldt dat in alle gevallen de leges worden terugbetaald en bij de overige soorten indien sprake is van ten minste € 250,- schade. De regels zijn daarmee weer actueel en wij voorzien op dit moment geen verdere concrete aanpassingen.

---

¹¹ Verduidelijking conform bespreking in Provinciale Staten op 26 september 2018

Datum

5 februari 2019

Zaaknummer

2017-003940

Blad

16 van 38

2.3 Professionalisering van het faunabeheer

2.3.1 Inleiding

Beknopte beschrijving van het wettelijk kader:

Er zijn faunabeheereenheden die voor hun werkgebied faunabeheerplannen vaststellen. Het duurzaam beheer van populaties van in het wild levende dieren, de bestrijding van schadeveroorzakende dieren door grondgebruikers en de uitoefening van de jacht geschieden overeenkomstig het faunabeheerplan. Een FBE heeft de rechtsvorm van een vereniging met volledige rechtsbevoegdheid of een stichting. In het bestuur van een FBE zijn in ieder geval de jachthouders uit het werkgebied van de faunabeheereenheid en maatschappelijke organisaties die het doel behartigen van een duurzaam beheer van populaties van in het wild levende dieren in de regio waartoe het werkgebied van de FBE behoort, vertegenwoordigd.

Onderdeel van het faunabeheerplan van de FBE zijn passende en doeltreffende maatregelen ter voorkoming en bestrijding van schade aangericht door in het wild levende dieren. Ten behoeve van een planmatige en doelmatige aanpak van het faunabeheer wordt het faunabeheerplan onderbouwd door trendtellingen van de populaties van in het wild levende dieren in het gebied waarop het faunabeheerplan van toepassing is. Alvorens een faunabeheerplan vast te stellen, hoort de FBE de binnen haar werkgebied werkzame wildbeheereenheden over de inhoud van het plan. Het faunabeheerplan behoeft de goedkeuring van Gedeputeerde Staten van de provincie waarin de faunabeheereenheid werkzaam is. De FBE brengt jaarlijks verslag uit van de uitvoering van het faunabeheerplan aan Gedeputeerde Staten.

Jachthouders met een jachtakte organiseren zich met anderen in een WBE, die de rechtsvorm van een vereniging heeft, ter uitvoering van het door de FBE vastgestelde faunabeheerplan en om te bevorderen dat een duurzaam beheer van populaties van in het wild levende dieren, bestrijding van schadeveroorzakende dieren en jacht worden uitgevoerd in samenwerking met en ten dienste van grondgebruikers of terreinbeheerders. Ook grondgebruikers en terreinbeheerders kunnen lid worden van de vereniging.

Bestaande situatie:

De uitvoering van het faunabeheer in Gelderland is in de praktijk afhankelijk van de inzet van een groot aantal deskundige vrijwilligers. Het belang van de Faunabeheereenheid en de Wildbeheereenheden in de organisatie van de uitvoering van het faunabeheer zijn ongewijzigd groot en wettelijk verankerd. De rollen, taken en verantwoordelijkheden in het faunabeheer kunnen als volgt worden samengevat:

Het faunabeheer zelf is geen taak voor de overheid. De provincie bewaakt de instandhouding van de soorten, toetst op hoofdlijnen of de afweging van belangen in het faunabeheer goed heeft plaatsgevonden en heeft haar aandeel in toezicht en handhaving op de voorschriften van de ontheffingen. Ook stimuleert de provincie planmatig beheer dat de voorkeur heeft boven ontheffingen per perceel of jachtveld. Schadebestrijding is een verantwoordelijkheid van de grondgebruikers, dat zijn onder andere de agrariërs en terreinbeheerders. Namens deze grondgebruikers voeren jagers de schadebestrijding uit. Jagers met een zelfstandig bejaagbaar veld zijn als jachthouders verenigd binnen de lokale WBE, die de rechtsvorm van een vereniging heeft. Zij doen dit ter uitvoering van het door de faunabeheereenheid vastgestelde faunabeheerplan en om te bevorderen dat een duurzaam beheer van populaties van in het wild levende dieren, bestrijding van schadeveroorzakende dieren en jacht worden uitgevoerd in samenwerking met en ten dienste van grondgebruikers of terreinbeheerders.

Datum

5 februari 2019

Zaaknummer

2017-003940

Blad

17 van 38

De WBE zorgt dus voor onderlinge afstemming en organiseert bijvoorbeeld ook de trendtellingen van de verschillende diersoorten. Het populatiebeheer bij de grote hoefdieren, zoals edelherten, wordt door de jachthouders binnen de WBE uitgevoerd. Dit vergt een planmatige aanpak en de FBE heeft een wettelijke taak om de uitvoering van al het faunabeheer te coördineren. De FBE kent als stichting een brede bestuurssamenstelling, zodat de verschillende belangen goed kunnen worden afgewogen. Zij maakt faunabeheerplannen, is houder van de daarop gebaseerde ontheffingen, communiceert daarover en bewaakt de onderling gemaakte afspraken over de uitvoering. Dit betekent bijvoorbeeld ook dat de FBE in haar faunabeheerplan bepaalt welke doelstanden worden nagestreefd voor de grote hoefdieren op de Veluwe en afspraken maakt over de wijze waarop deze worden bereikt. De in het bestuur van de FBE deelnemende organisaties vanuit landbouw, grondbezit, terreinbeheer, jacht en dierenbescherming verbinden zich daarmee ook aan het uitvoeren daarvan.

2.3.2 Nieuwe inzichten en gewenste verandering

We constateren dat de FBE heeft bijgedragen aan de professionalisering in brede zin van het faunabeheer en het verbeteren van het inzicht daarin. Er is in aanloop naar de Wet natuurbescherming een evenwichtige bestuurssamenstelling en een goed functionerend secretariaat tot stand gekomen en de communicatie en de digitale dienstverlening naar de uitvoerders is sterk verbeterd. Wij willen de FBE aanmoedigen om de ingezette beweging door te zetten. Het is ook in ons belang dat de FBE nog meer dan nu haar loketfunctie kan vervullen. Dat wil zeggen dat de FBE ook haar adviserende en coördinerende rol optimaliseert. Enerzijds door nog meer bij te dragen aan de ontwikkelingen ter preventie van schade (met BIJ12) en anderzijds bij allerlei vragen over de uitvoering van het faunabeheer en naar ondernemers die overwegen voor specifieke gevallen een individuele ontheffing bij de provincie aan te vragen. Verder zouden we graag zien dat de FBE naast het indienen van haar faunabeheerplannen al verdergaand nadenkt over de haalbaarheid en onderbouwing van de gevraagde ontheffing en daarbij vooral op het gebied van de voorschriften zelf komt met concrete voorstellen. Belangrijk is dat ook de WBE's daarbij in een vroeg stadium worden betrokken. Ook afstemming met buurprovincies en FBE Kroondomein het Loo, waarvoor de Minister bevoegd gezag is, is van toenemend belang waar het gaat om de grote hoefdieren. Deze kunnen zich immers steeds makkelijker vrij verplaatsen tussen de verschillende leefgebieden.

Een onderwerp dat nog regelmatig aanleiding geeft tot maatschappelijke discussie is de naleving van de doelstanden van de grote hoefdieren op de Veluwe. Op 11 oktober 2017 organiseerde Provinciale Statencommissie Ruimtelijke Ordening, Landelijk Gebied en Wonen hierover een ronde tafel wildbeheer. Daarbij is diepgaand gesproken over de oorzaken van de groei van de populaties wilde zwijnen en edelherten en welke maatregelen genomen kunnen worden tegen de schade en overlast als gevolg van deze groei. Een gedeelde conclusie was dat het nakomen van de afspraken binnen de planmatige aanpak van de FBE, Vereniging Wildbeheer Veluwe (VWV) en WBE's daarbij van groot belang is. In dat kader is gesproken over ieders verantwoordelijkheden en hebben FBE en VWV uitgesproken op zoek te zijn naar een verdere professionalisering op dit vlak. Vanuit de commissie RLW is bereidheid getoond om daarover mee te denken.

Met de Wet natuurbescherming is de belangrijke rol van de WBE's nog verder benadrukt. Naast de reguliere verenigingstaken van de WBE moet het WBE bestuur bijvoorbeeld zorgen voor een goede doorvertaling van de faunabeheerplannen naar lokale uitvoeringsplannen waaronder de organisatie van trendtellingen of de eerlijke verdeling van de wildmerken¹² bij de grote hoefdieren. Dit vergt

---

¹² *Edelherten, damherten, wilde zwijnen, reeën en moeflons worden direct na het afschot voorzien van een wildmerk met een uniek kenmerk. Dit draagt onder andere bij aan de kwaliteitsborging en traceerbaarheid bij*

Datum

5 februari 2019

Zaaknummer

2017-003940

Blad

18 van 38

organisatorische en bestuurlijke vaardigheden, zeker nu alle actieve jachthouders in het werkgebied verplicht lid moeten zijn van de vereniging en besluitvorming soms kritisch wordt gevolgd. De overkoepelende organisaties werken daar aan en ook wij vinden het belangrijk dat de WBE-besturen goed functioneren en staan open voor initiatieven op dat vlak.

2.3.3 Beleidsvisie

Ons College wil onderzoeken in hoeverre de FBE ook bij het beoordelen van aanvragen en het opstellen van ontheffingen meer voorbereidende taken kan verzorgen en ons vanuit haar kennis en deskundigheid kan adviseren over de samenhang tussen deze ontheffingsverzoeken. Door de wettelijk verankerde centrale rol in het faunabeheer kan de FBE haar deskundigenrol bij de monitoring van de ontwikkeling van soorten en schade verder uitbouwen. Wij verwachten van de FBE dat zij goed afstemt met de verschillende soortenbeschermingsorganisaties, bijvoorbeeld bij het monitoren van soorten die zich succesvol ontwikkelen. De door ons halfjaarlijks georganiseerde Klankbordgroep Fauna kan daarbij ook als platform blijven dienen voor onderlinge uitwisseling van kennis en standpunten tussen organisaties die wel en niet deelnemen binnen de FBE.

Een goede communicatie over de uitvoering hoort dus bij de taken van de FBE. De focus zal blijven liggen op het buitengebied, maar op het gebied van soortenbescherming en overlast in de bebouwde omgeving is het beleid ook in ontwikkeling. We verwachten dus van de FBE dat ze tevens bij die ontwikkelingen aangesloten blijft.

De uitvoerders van het faunabeheer hebben er belang bij dat zij zoveel mogelijk op deskundige wijze worden gefaciliteerd. Dat wil zeggen goede faunabeheerplannen, informatievoorziening en mogelijkheden om op transparante wijze toestemmingen te krijgen en daarover verantwoording af te leggen. Voor de provincie als beleidsmaker is het van belang dat de coördinatie van de uitvoering professioneel is, de verschillende organisaties van vrijwilligers worden betrokken en besluitvorming plaatsvindt op basis van consensus binnen een bestuurssamenstelling waarin de verschillende belangen goed worden afgewogen. Daarom hebben we sinds de oprichting in 2003 de exploitatie van de FBE financieel ondersteund en zijn wij voornemens dit te blijven doen. Dit meerjarig perspectief achten wij mede van belang zodat de FBE haar rol als werkgever van haar secretariaat goed kan blijven invullen. In aanvulling daarop staan wij open voor initiatieven om ook de professionalisering bij de besturen van de WBE's te helpen ondersteunen.

---

verdere verwerking in de voedselketen. De WBE geeft op haar machtiging aan welke en hoeveel wildmerken de jachthouder dat seizoen mag gebruiken en bepaalt daarmee hoeveel afschot in dat jachtveld toelaatbaar is.

Datum

5 februari 2019

Zaaknummer

2017-003940

Blad

19 van 38

2.4 Grote hoefdieren

2.4.1 Inleiding

Beknopte beschrijving van het wettelijk kader:

Het edelhert, damhert, ree en wild zwijn zijn van nature in Gelderland voorkomende grote hoefdieren, ook wel aangeduid als Grofwild. Op grond van artikel 3.10 en 3.17 van de Wet natuurbescherming kan schadebestrijding en populatiebeheer plaatsvinden, onder andere in verband met de door deze dieren ter plaatse en in het omringende gebied veelvuldig veroorzaakte schade of in verband met de maximale draagkracht van het gebied waarin de dieren zich bevinden.

Bestaande situatie:

De Kadernota faunabeleid uit 2012 heeft ruimte geboden om ten aanzien van het beheer van de grote hoefdieren nieuwe ervaringen op te doen. Zo is ingezet op verbetering van de uitwisselingsmogelijkheden van bijvoorbeeld edelherten op en met de Veluwe, vergroting van het bestaande leefgebied van edelherten, is het inzicht in de genetische diversiteit verbeterd, is ervaring opgedaan met afschotvrije zones en toegenomen standen. Ook is bij wilde zwijnen de streefstand afhankelijk geworden van het voedselaanbod.

Ons College heeft in 2014 opnieuw ingestemd met populatiebeheer als middel om goede doelstanden voor de grote hoefdieren op de Veluwe en daarbuiten te handhaven. De doelstanden worden door de gezamenlijke jachthouders en maatschappelijke organisaties in FBE verband vastgesteld en door ons goedgekeurd. Ook hebben wij ingestemd met het hanteren van afschotvrije zones. Over het algemeen wordt het populatiebeheer terughoudend uitgevoerd zodat de werkelijke standen regelmatig hoger zijn dan deze doelstanden. In Gelderland hebben we voor wilde zwijnen, leefgebieden aangewezen en daarbuiten hanteren we voor wilde zwijnen en damherten een zogenaamd nulstandbeleid. Bij ons rasterbeleid (PS2014-201) hebben wij ook op kaart aangegeven wat voor de edelherten geschikt leefgebied is, uitgedrukt als het kerngebied en de randgebieden. Edelherten kunnen zich in principe vrij verplaatsen tussen de verschillende nationale en internationale leefgebieden.

Doelstanden bij het populatiebeheer zijn de streefstanden in het voorjaar waarbij de diverse belangen voor het betreffende gebied goed met elkaar in evenwicht zijn. Dit betekent dat er niet te veel maar ook dat er niet te weinig dieren zijn. Immers er mag geen afbreuk worden gedaan aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan. Het verspreidingsgebied, de populatie, het leefgebied en het toekomstperspectief van de grote hoefdieren op de Veluwe zijn zodanig dat met de door de FBE gehanteerde doelstanden ruimschoots aan de vereiste goede staat van instandhouding wordt voldaan. Wij baseren ons daarbij ook op de, door Alterra¹³ in opdracht van het Faunafonds en Vereniging Het Edelhert opgestelde landelijke genetische referentiedatabase van de zwijnen- en edelhertenpopulaties. Het onderzoek geeft een goed overzicht van de genetische vitaliteit van de Nederlandse populaties van beide soorten met betrekking tot diversiteit, inteeltrisico's en uitwisselingsmogelijkheden.

---

¹³ Alterra rapport 2724, Alterra Wageningen, UR Wageningen, juni 2016: *Herkomst en migratie van Nederlandse edelherten en wilde zwijnen. Een basiskaart van de genetische patronen in Nederland en omgeving.*

Datum

5 februari 2019

Zaaknummer

2017-003940

Blad

20 van 38

2.4.2 Nieuwe inzichten en gewenste verandering

Doelstanden, algemeen:

Ten aanzien van het populatiebeheer bij grote hoefdieren en in het bijzonder bij de edelherten constateren we dat de realisatie van de door de FBE geformuleerde doelstanden soms niet goed verloopt. Over het algemeen constateren we dat de realisatie van het afschot terughoudend wordt toegepast, zodanig dat de doelstanden vrij structureel niet worden bereikt. Daarbij constateren we dat de totale tegemoetkoming in de schade relatief beperkt is, zeker als het wordt afgezet tegen bijvoorbeeld de ganzenschade.

Uiteraard realiseren wij ons dat bij het sturen op aantallen rekening moet worden gehouden met natuurlijke omstandigheden en de bijhorende schommelingen in effectiviteit in de uitvoering. Het beoordelen van het succes van het populatiebeheer vergt dan ook over het algemeen een meerjarige trendanalyse waarvoor de planmatige aanpak volgens het faunabeheerplan zich goed leent. Onze ontheffingen geven een toestemming tot afschot maar geen opdracht daartoe. Wij verwachten dus van de FBE en WBE's dat onderling gemaakte afspraken worden nagekomen en men elkaar daar op aanspreekt.

Doelstanden edelherten in de Agrarische Enclave Uddel Elspeet:

In bijzondere gevallen zoals in de agrarische enclave Uddel Elspeet heeft een terughoudend afschot geleid tot zeer onwenselijke situaties waarbij voor enkele gedupeerde agrariërs na jaren van overlast niet duidelijk is wie die problemen nu oplost. Als dan de wildbeheereenheden niet kunnen zorgen voor voldoende inspanning door de aangesloten jachthouders wordt de provincie gevraagd om bij te dragen aan een oplossing. Die rol heeft de provincie formeel niet, maar wij willen er graag aan bijdragen dat de randvoorwaarden op orde zijn voor een goede uitvoering. Tijdens de bespreking van de Startnotitie Fauna in de commissie RLW van 25 oktober 2017 bleek er behoefte aan een analyse van de problematiek van het naleven van doelstanden, een en ander aan de hand van de specifieke situatie in het noordelijke deel van de agrarische enclave Uddel Elspeet:

In belangrijke delen van de agrarische enclave biedt het bos overdag veel dekking, onder andere in specifieke rustgebieden voor het wild, waarbinnen door de terreinbeheerder niet wordt gejaagd. Edelherten kunnen vanuit die dekking relatief eenvoudig 's nachts de dichtbijgelegen landbouwpercelen bezoeken. Wij hebben op verzoek van de FBE sinds 2014 ontheffing verleend voor gericht nachtelijk afschot van edelherten op en nabij schadepercelen maar deze wordt in de praktijk zeer terughoudend toegepast. De ontheffing is bij de huidige inzet niet effectief gebleken om belangrijke schade te voorkomen. De ervaring van de FBE is dat deze juist verstorend kan werken op een succesvolle uitvoering van het reguliere populatiebeheer overdag.

Een ander aspect waarom terughoudendheid wordt betracht ten aanzien van gerichte schadebestrijding is de door de WBE gehanteerde en vanuit de VVV ontwikkelde classificatie. Bij de edelherten is, zeker in de mannelijke lijn, goed onderscheid te maken naar leeftijd zodat door gericht afschot een evenwichtige leeftijdsopbouw binnen de populatie kan worden nagestreefd. Dit aspect is ook benoemd in het faunabeheerplan grofwild van de FBE. Mede hierdoor wordt in de uitvoeringspraktijk veel waarde gehecht aan classificatie op basis van de geweien. Echter, deze kan beperkend werken op afschot ter voorkoming van schade aan gewassen, in het bijzonder als het een hert betreft met een fraai kroongewei.

Ten slotte moet worden verklaard waarom er bij de WBE's terughoudendheid is bij de uitvoering van schadebestrijding gericht op edelherten. Het recht op afschot van een edelhert vertegenwoordigt in de praktijk soms een aanzienlijke waarde. Enerzijds omdat jachthouders hebben geïnvesteerd in het

Datum

5 februari 2019

Zaaknummer

2017-003940

Blad

21 van 38

verkrijgen en onderhouden van een geschikt jachtveld en vaak ook in een kostbare uitrusting en opleiding specifiek gericht op het bejagen van grofwild. Anderzijds omdat het wildbraad en het gewei gewild en waardevol zijn. Het vooraf evenredig toedelen van de toestemmingen (wildmerken) binnen de vereniging is daardoor een lastige taak voor het WBE bestuur dat op haar beurt veelal drijft op vrijwillige inzet. Vervolgens kan een dilemma ontstaan als in een later stadium ten behoeve van gerichte schadebestrijding alsnog een herverdeling van de wildmerken nodig is.

Bovenstaande analyse geeft inzicht in de mechanismen die van invloed kunnen zijn op de uiteindelijke realisatie van de doelstanden. Daarnaast speelde een discussie over de feitelijke aantallen. Om jaarlijks vast te kunnen stellen wat nodig is om tot de afgesproken doelstanden te komen zijn goede tellingen door de WBE noodzakelijk. Zeker in gebieden met veel dekking is het redelijkerwijs niet mogelijk om alle dieren tijdens de vastgestelde telmomenten te zien. Tellingen geven daarom een indicatie van de minimaal aanwezige aantallen in het voorjaar en interpretatie is nodig om tot een goede inschatting te komen van de werkelijke aantallen in de zomer. Daar wordt door de FBE ook de te verwachten natuurlijke aanwas bij betrokken om uiteindelijk het benodigde afschot te bepalen. Omdat het vermoeden bestond dat juist in het noordelijke deel van de agrarische enclave sprake was van een structurele onderschatting van de werkelijke aantallen hebben wij geadviseerd om naast de bestaande telmethode ook een extra zogenaamde schemertelling uit te voeren. Deze wordt door deze WBE's sinds enkele jaren toegepast in aanvulling op de klassieke telmethode en geeft een groter aantal waarnemingen. Dit was aanleiding voor de FBE om een tijdelijke regiegroep in te stellen om gezamenlijk met de WBE's en direct betrokkenen afspraken te maken om met een verhoogde afschotinspanning binnen enkele jaren alsnog te komen tot de gewenste standen. Deze zijn in 2018 nog niet bereikt.

Leefgebieden:

De ervaringen uit de afgelopen periode leren dat er geen sprake was van structurele uitwisseling van edelherten tussen bijvoorbeeld Duitsland en de Veluwe. Dat sinds 2014 kolonisten, die vanuit Duitse bronpopulaties Oost Gelderland intrekken, niet meer worden afgeschoten heeft daarin nog geen verandering gebracht. Overigens zijn van trekgedrag tussen leefgebieden binnen de Veluwe wel mooie voorbeelden bekend. De verbindingen op de Veluwe zijn verbeterd door verdergaande ontsluiting, onder andere door nieuwe faunapassages. Ook de poortgebieden aan de randen van de Veluwe worden goed benut. In bijlage 2 treft u een kaart met het voor edelherten geschikte leefgebied. De poortgebieden maken daar in toenemende mate een volwaardig onderdeel van uit, het onderscheid naar kern en randgebieden is daarmee niet langer noodzakelijk.

Rekening houdend met bovenstaande is er vanuit ecologisch perspectief geen directe aanleiding voor het aanwijzen van eventuele nieuwe leefgebieden in Gelderland. Dat neemt niet weg dat, ook vanuit andere overwegingen, hiervoor lokaal wel draagvlak kan zijn. Zo hebben wij bijgedragen aan een draagvlakverkenning¹⁴ voor de ontsluiting van het leefgebied voor edelherten in het Duitse Reichswald via de stuwval van Nijmegen naar de Gelderse poort. Ons College heeft in navolging hierop advies gevraagd aan het bestuur van de FBE. Zij adviseert ons om hier geen acties te ondernemen om tot een versnelde introductie van edelherten in het gebied te komen. De FBE baseert haar advies mede op de adviezen van de lokale Wildbeheereenheden. Het behoud van de nulstand voor wilde zwijnen vraagt lokaal al de nodige inspanning en geeft al spanningen in het gebied. Bij een succesvolle introductie zou op enig moment populatiebeheer nodig zijn, maar door de kenmerken van het gebied is het de vraag of dat effectief kan zijn. De betreffende Gelderse wildbeheereenheden zien daarom veel bezwaren tegen de komst van het edelhert en geven de voorkeur aan een natuurlijke ontwikkeling zonder stimulans.

---

¹⁴ Arno van der Kruis en Luc Adolfse, april 2016; Resultaten draagvlakverkenning edelhert in de Gelderse poort.

Datum

5 februari 2019

Zaaknummer

2017-003940

Blad

22 van 38

Omdat het gebied grenst aan Limburg hebben wij een en ander afgestemd met de provincie Limburg hetgeen niet tot andere inzichten heeft geleid.

Binnen de leefgebieden van de grote hoefdieren op de Veluwe worden soms ook runderen, wisenten en een exoot zoals de moeflon ingezet. Dat heeft veelal een positief effect op de natuurontwikkeling maar zou ook ten koste kunnen gaan van de inheemse grofwildsoorten. Een hoge graasdruk binnen bossen kan bovendien invloed hebben op de afname van het aandeel loofhout, wat bijvoorbeeld tot ongewenste verzuring van de bosbodem kan leiden. Het is wenselijk het inzicht van de effecten van hoefdieren op bosverjonging, verzuring, natuurkwaliteit en biodiversiteit verder te vergroten.

Ten aanzien van wilde zwijnen hebben wij de afgelopen periode buiten de leefgebieden een zogenaamd nulstandbeleid gehanteerd. Bij de uitvoering van het nulstandbeleid worden over het algemeen door de jachthouders, al dan niet op aangeven van de WBE's ook zogenaamde weidelijkheidsregels gehanteerd. Dat vertaalt zich naar het niet wegschieten van zeugen en hinden als de jongen nog niet voor zichzelf kunnen zorgen. Dit kan leiden tot een meer terughoudende toepassing van de ontheffing dan vanuit het oogpunt van de grondgebruiker wenselijk is.

In de directe nabijheid van de leefgebieden voor wilde zwijnen op de Veluwe, zoals in de agrarische enclave Uddel Elspeet of in de Driesprong bij Ede blijkt het handhaven van de nulstand soms lastig uitvoerbaar. Zoals ook blijkt uit de ervaringen in onze buurprovincies Limburg en Noord-Brabant is het zeer lastig om de uitbreiding van eenmaal gevestigde wilde zwijnen te voorkomen. In landbouwgebieden brengen deze zwijnen echter onevenredig veel risico's met zich mee. Ook vanuit de varkenshouderij, bij het ministerie van LNV en in internationaal verband is er behoefte aan inzet en afstemming om de overdracht van dierziekten via wilde zwijnen zoveel mogelijk te beperken.

In de omgeving van Groesbeek is inmiddels sprake van een meerjarige situatie waarin op advies van de FBE in de praktijk gestuurd werd op een beheersbaar laag schadeniveau in plaats van daadwerkelijke nulstand. Door de toegenomen dreiging van Afrikaanse varkenspest sinds medio september 2018 heeft de FBE haar advies herzien en wordt er op ingezet om het risico aanzienlijk verder te verkleinen. Per 18 oktober 2018 heeft de Minister, op grond van de Welzijns- en gezondheidswet dieren, voor de nulstandgebieden (tijdelijk) een vorm van bewegingsjacht mogelijk gemaakt. Wij hebben een nadrukkelijk beroep gedaan op de FBE en de direct betrokken terreinbeherende organisaties om invulling te geven aan de gevraagde aanpak.

2.4.3 Beleidsvisie

Doelstanden:

Populatiebeheer bij grote hoefdieren is de aangewezen manier om de doelstanden te bereiken en daarmee te borgen dat de verschillende belangen in de leefgebieden niet in conflict raken. Ons College vindt het bezwaarlijk als lokaal te hoge standen leiden tot een onevenredige belasting van de bedrijfsvoering van individuele agrariërs, negatieve effecten heeft op kwetsbare natuur, of een toename van het aantal aanrijdingen op de provinciale wegen veroorzaken. Waar naar het oordeel van de eigenaren en beheerders sprake is van onvoldoende bosverjonging door begrazing, kan de FBE in haar faunabeheerplan lagere doelstanden hanteren of kan de uitvoering van het faunabeheer zich op die plek richten op het ontmoedigen van de aanwezigheid van bijvoorbeeld edelherten of damherten. Een goede uitvoering is belangrijk, ook vanuit het belang van de wildzichtbaarheid voor natuurbeleving en recreatie. Wij vinden het belangrijk dat hiervoor op de goede plek ruimte is, maar meer is niet altijd beter en wildzichtbaarheid mag geen argument zijn om de gemaakte afspraken over populatiebeheer niet na te komen.

Datum

5 februari 2019

Zaaknummer

2017-003940

Blad

23 van 38

Beperken van schade door grote hoefdieren:

(Dit betreft een uitwerking van de moties 18M79 “alle partijen bij de les” en 18M76 “geen verhoging eigen risico faunaschade”).

Overeenkomstig de aangenomen moties willen wij instrumenten ontwikkelen om het nakomen van afspraken uit de faunabeheerplannen te ondersteunen. Daarbij horen maatregelen om de onderliggende doelen en doelstanden uit deze plannen te laten realiseren. Wij accepteren niet dat in de uitvoeringspraktijk vrijblijvend met gemaakte afspraken wordt omgegaan en willen waar nodig en mogelijk extra druk zetten. Wij verwachten dat dit helpt om de biodiversiteit te bevorderen en de faunaschade zoveel als mogelijk te beperken. De uitvoering van beide moties beschouwen we dan ook in samenhang.

Op hoofdlijnen zetten wij in op een gebiedsgerichte benadering met een actievere rol van de provincie en met respect voor ieders verantwoordelijkheden. We vragen daarbij in het bijzonder een grotere betrokkenheid van de natuurterreinbeheerders bij de schadebestrijding. Daarnaast ondersteunen we de verdere professionalisering van het faunabeheer zoals beschreven in paragraaf 2.3.

Meer uitgewerkt hebben we aan de FBE gevraagd om de doelstanden in het faunabeheerplan grote hoefdieren nog eens kritisch te beschouwen en waar mogelijk te nuanceren en verlagen. We spreken beheerders van natuurterreinen er ook rechtstreeks op aan om de afgesproken bijdrage te leveren door afschot, het handhaven van nulstand van wilde zwijnen buiten het leefgebied en door het tegengaan van grote groepen dieren op landbouwpercelen binnen de leefgebieden. Daarbij hoort een goede prioritering in het beheer en goede ruimtelijke keuzes van wildweiden, observatieplaatsen en rustgebieden. Verjaging door afschot op en nabij de kwetsbare percelen moet een ingecalculeerd onderdeel zijn van het reguliere populatiebeheer. Als de afgesproken standen ter plaatse niet op orde zijn dan verwachten wij dat de verantwoordelijke jachthouders zelf ook op andere wijze bijdragen aan het oplossen van problemen bij de grondgebruikers.

Van wildbeheereenheden verwachten wij een op de problematiek afgestemde verdeling van de afschottoewijzingen, meer nadruk op realisatie in het vrouwelijk wild en medewerking aan voldoende verjaging met afschot op of bij de schadepercelen. Wij verwachten dat de FBE daarin zo nodig tijdig bijstuurt door rechtstreeks extra toestemmingen te verstrekken aan de jachthouder van de grondgebruiker.

Wij nemen daarin ook zelf onze verantwoordelijkheid. Enerzijds door onze toezichthouders hierin een nadrukkelijke signaalfunctie te laten hebben. Anderzijds door een actieve bijdrage in de gebiedsgerichte benadering en waar nodig met een evenredige bijdrage in preventieve maatregelen. Daarnaast kijken we hoe verdergaande maatregelen in onze buurprovincies in de praktijk hebben uitgepakt om te beoordelen of we daaruit voor Gelderland werkbare instrumenten kunnen vinden. Tenslotte benutten het goede gesprek met onze partners om tot een concretere invulling te komen en informeren u in de loop van 2019 over de uitkomsten daarvan.

Leefgebieden:

Wij zien op dit moment geen aanleiding voor het aanwijzen van nieuwe leefgebieden voor edelherten of andere grote hoefdieren in Gelderland. Daarbij overwegen we dat binnen het huidige beleid voor edelherten de Veluwe via de poorten open staat voor uitwisseling. Mede daarom is niet uitgesloten dat op geschikte locaties buiten de Veluwe sprake kan zijn van een natuurlijke populatieontwikkeling van edelherten. Vervolgens zal per geval moeten worden beoordeeld of ter plaatse daadwerkelijk maatschappelijk draagvlak is voor een deelpopulatie.

Datum

5 februari 2019

Zaaknummer

2017-003940

Blad

24 van 38

In specifieke knelgevallen overwegen wij een tegemoetkoming die het medegebruik door edelherten van grasland op een voor de betrokken agrariërs acceptabele wijze compenseert en stimuleert. Gezien de specifieke langdurige problematiek met edelherten in het noordelijke deel van de agrarische enclave Uddel Elspeet werken wij daarom aan een door het gebied gedragen regeling die qua opzet vergelijkbaar is met de regeling voor de ganzenrustgebieden.

Ons beleid ten aanzien van damherten is onveranderd, dat wil zeggen dat dat deze zich geleidelijk over de Veluwe mogen verspreiden maar niet in de poortgebieden of daarbuiten. De FBE kan in haar faunabeheerplan het tempo mede afhankelijk maken van eventuele gevolgen van damherten op bijvoorbeeld de edelherten of reeën. De moeflon is een exoot die al lange tijd op specifieke plaatsen op de Veluwe voorkomt en mede daarom wordt gedoogd.

Ten aanzien van de wilde zwijnen hechten wij aan een blijvende duidelijke afbakening van de leefgebieden in Gelderland. Volledigheidshalve hebben wij de ligging van de leefgebieden op kaart aangegeven in bijlage 2. Waar dat voor de uitvoering wenselijk is kan de FBE voor de wilde zwijnen de exacte begrenzing van de nulstandgebieden op perceelniveau uitwerken in haar faunabeheerplan grofwild.

Wij gaan er van uit dat grondgebruikers er alles aan doen om wilde zwijnen te weren uit landbouwgewassen. Buiten de leefgebieden moeten grondgebruikers daarom in de gelegenheid zijn om met alle toegelaten middelen wilde zwijnen te bestrijden. Wij vinden het belangrijk dat de jachthouder die het nulstandbeleid uitvoert ten behoeve van de grondgebruikers zelf de afweging moet kunnen maken onder welke omstandigheden het afschot verantwoord is. Dit betekent ook dat wij van de FBE verwachten dat de uitvoering van het nulstandbeheer zo laagdrempelig mogelijk kan plaatsvinden en dat zij daarover met de WBE's goede afspraken maakt.

De FBE heeft aangegeven ook te werken aan voorstellen voor de ontwikkeling van nieuwe methoden. Bijvoorbeeld methoden om in nulstandgebieden wilde zwijnen effectiever te kunnen bemachtigen. Bij onze oordeelsvorming hierover willen wij zoveel mogelijk gezamenlijk optrekken met de buurprovincies die immers ook met deze problematiek te maken hebben. Op onderdelen is dat al gedaan, zo staan wij positief tegenover het inzetten in nulstandgebieden voor wilde zwijnen van de bewegingsjacht die door de minister tijdelijk mogelijk is gemaakt in het kader van de dreiging van de Afrikaanse varkenspest.

Onderzoek:

Ten slotte ziet ons College het belang om de komende jaren het inzicht in effecten van hoefdieren op de natuurdoelen op de Veluwe te vergroten. Deze onderzoekswens kan overlap hebben met de voorgenomen uitwerking van een methode voor uniforme monitoring van effecten op de bosbouw door de terreineigenaren en -beheerders. De FBE heeft hiertoe het initiatief genomen.

Datum

5 februari 2019

Zaaknummer

2017-003940

Blad

25 van 38

2.5 Soorten die zich sterk ontwikkelen

2.5.1 Inleiding

Voor een beknopte beschrijving van het wettelijk kader verwijzen wij naar paragraaf 2.1.1.

Bestaande situatie:

Van actieve soortenbescherming zijn in Gelderland een aantal goede voorbeelden te geven. Zo heeft er succesvolle herintroductie plaatsgevonden van bevers in de Gelderse poort, deze hebben zich inmiddels via het riviersysteem wijdverspreid en sinds kort kan weer worden gesproken over een gezonde landelijke populatie. Ook met de das gaat het beter, mede dankzij de blijvende actieve inzet van de stichting Das en Boom. Daarbij hebben wij mandaat verleend aan BIJ12 voor het sluiten van "Dassenovereenkomsten" (Provinciaal blad 5908, 4 november 2016).

Bij de ooievaar zijn de fokprogramma's succesvol gebleken, deze soort is al weer geruime tijd een fraaie en bekende verschijning in het boerenland. Andere soorten zoals de steenmarter hebben het op eigen kracht gered. De steenmarters hebben zich langs natuurlijke weg vanuit het oosten van Gelderland over de provincie verspreid.

2.5.2 Nieuwe inzichten en gewenste verandering

Juist dankzij het succes van de genoemde soorten worden ook de effecten daarvan zichtbaar, veelal positief maar soms ook met ongewenste neveneffecten. Zo kan de steenmarter overlast geven in gebouwen of kabels in auto's aanvreten, wordt de ooievaar verweten effect te hebben op jonge weidevogels, kan de das flink graven en de grasmat aantasten en hebben de waterbeheerders het graafwerk en natuurlijk peilbeheer van de bevers ondervonden. Dat betekent dus dat ook door deze soorten schade kan ontstaan aan de wettelijk erkende belangen. Er zijn inmiddels toenemende signalen, onder andere vanuit de landbouw en de waterbeheerders om over gericht ingrijpen na te gaan denken. Om hier voor de toekomst zorgvuldige afwegingen in te kunnen maken wil ons College het inzicht in deze soorten vergroten en met de soortenbeschermingsorganisaties en belanghebbenden nadenken over de afwegingscriteria. In dat kader hebben wij onderzoek laten doen naar de staat van instandhouding van relevante soorten en bovendien een desktopstudie gericht op het foeragegedrag van ooievaars.

Naast succesvolle inheemse soorten merken we dat we in toenemende mate te maken krijgen met dieren- en plantensoorten die van elders komen. In een aantal gevallen gaat dit ten koste van de inheemse soorten. Hierover zijn Europese afspraken gemaakt en de provincies zijn sinds kort verantwoordelijk voor het treffen van maatregelen. Deze maatregelen worden uitgewerkt in een plan van aanpak voor invasieve exoten in Gelderland. Er zijn wel raakvlakken met het faunabeleid, zo kan de FBE bij de aanpak van invasieve vogels en zoogdieren zoals de wasbeer een rol spelen. Wij vragen de FBE om met de WBE's een planmatige aanpak te ontwikkelen zodat wij voor specifieke soorten aan haar een gerichte opdracht tot bestrijding kunnen geven, zodat de vele op vrijwillige basis in Gelderland actieve jachtaktehouders daaraan een bijdrage kunnen leveren.

2.5.3 Beleidsvisie

bever

De bever heeft een belangrijke rol in de Gelderse natuur, het is een soort van de Europese habitatrichtlijn en het dier is in de Gelderse Rijntakken aangemerkt als een doelsoort. De ontwikkeling

Datum

5 februari 2019

Zaaknummer

2017-003940

Blad

26 van 38

van de bever is succesvol en zijn aanwezigheid wordt steeds beter zichtbaar. Waterbeheerders merken de gevolgen van de succesvolle hervestiging van de bever door beverdammen en burchten, afgeknaagde bomen of holen en gangen in oevers of onder infrastructuur zoals wegen. In toenemende mate worden preventieve maatregelen getroffen en worden de risico's van ondergravingen betrokken in het ontwerpstadium. Ook in het reguliere beheer wordt rekening gehouden met de (mogelijke) aanwezigheid van de bever, daartoe is een gedragscode opgesteld. De in Gelderland actieve waterschappen zijn, gezamenlijk met Rijkswaterstaat en de FBE een verkenning gestart naar verdergaande maatregelen. Graverij in waterkeringen, inclusief de beschermingszone, verzwakt de kering en vormt daarmee een veiligheidsrisico. Graafactiviteiten van de bever in waterkeringen zijn daarom niet acceptabel. Waterbeheerders moeten ingrijpen zodra dergelijke activiteiten wordenesignaleerd. De ervaringen uit Limburg leren dat er nog maar zeer beperkte mogelijkheden zijn om weggevangen bevers elders onder te brengen. Dat zal in Gelderland niet anders zijn en doden van bevers is dan onvermijdelijk. De onderbouwing voor dergelijke verdergaande maatregelen dient plaats te vinden in een faunabeheerplan. Wij zullen als voorwaarde stellen dat dit vooralsnog enkel door professionele faunabeheerders kan plaatsvinden. Bevers kunnen ook schade veroorzaken aan gewassen of door hun aanwezigheid vernatting veroorzaken. Wij zien daarin vooralsnog geen aanleiding voor het toestaan van verdergaande maatregelen maar zullen dit zo nodig per geval beoordelen.

das

In Gelderland is de instandhouding van de das inmiddels weer behoorlijk op orde hoewel er nog een aantal gebieden zijn waar de dassenpopulatie zich nog verder kan uitbreiden. De wet natuurbescherming heeft beperkte, maar in de praktijk toch merkbare gevolgen voor het beschermingsregime van de das. De vaste rust- en voortplantingsplaatsen (burchten) genieten onverminderd bescherming. De bescherming van het leefgebied is nu meer indirect geborgd. Dit kan consequenties hebben voor het foerageren in landbouwpercelen. Gelderland hanteert momenteel dassenovereenkomsten voor die agrariërs die meerjarig dassenschade hebben ervaren. In nieuwe of andere gevallen kunnen agrariërs er nu veelal voor kiezen om percelen minder toegankelijk te maken voor dassen zolang dit de lokale instandhouding van de das niet in gevaar brengt. Een ander voorbeeld uit de uitvoeringspraktijk is dat bijvoorbeeld tijdelijke vluchtpijpen kunnen worden gedicht die gedurende het groeiseizoen midden in een maïsperceel zijn gegraven.

Gezien de kwetsbaarheid van de soort en relatieve voorspelbaarheid, mate en mogelijkheden voor preventie van schade, zien wij geen aanleiding om eventuele verzoeken tot het doden van dassen te honoreren. Wij dragen bij aan onderzoek naar methoden om schade aan de landbouw te beperken, zo gaat BIJ12 onderzoek uitvoeren naar de invloed van maisrassen op het foerageergedrag van dassen. Bij nieuwe graverij in kwetsbare objecten zoals spoortaluds of dijken kunnen in principe zonder ontheffing preventieve- en herstelmaatregelen worden getroffen. Waar eenmaal sprake is van bestaande vaste rust- of voortplantingsplaatsen staat in dergelijke gevallen het reguliere spoor van ontheffingverlening open om tot een passende oplossing te komen.

wolf

Naast de veiligheid voor mensen en het voorkomen en vergoeden van schade bij dierhouders staat voor ons de bescherming van de wolven centraal. Het is realistisch dat wolven zich hier gaan vestigen omdat al met regelmaat zwervende wolven in Nederland zijn waargenomen, onder andere op de Veluwe. Bij het definitief vaststellen van dit uitvoeringskader is zelfs mogelijk al formeel sprake van vestiging van de eerste wolf op de Veluwe.

Datum

5 februari 2019

Zaaknummer

2017-003940

Blad

27 van 38

De opkomst van de wolf gaf ons begin 2018 aanleiding om in IPO verband versneld te komen tot een nieuw interprovinciaal wolvendraaiboek waarin ook de gevolgen van de vestiging van de wolf is uitgewerkt.

Met uw motie 18M81 "Actieve monitoring wolven" heeft u ons in uw septembervergadering verzocht om daarbij in te zetten op actieve monitoring van wolven. Wij hebben dat in gezamenlijkheid met de andere provincies uitgewerkt in het nieuwe draaiboek. U heeft vervolgens het concept besproken in uw commissie RLW op 5 december 2019 (PS2018-703) en het nieuwe interprovinciale wolvendraaiboek is op 24 januari 2019 vastgesteld door het IPO-bestuur.

Het draaiboek beschrijft de benodigde samenwerking, de mogelijke schade en preventie bij gehouden dieren en hoe met communicatie en monitoring wordt omgegaan. Insteek is om in ieder geval de komende 3 jaar de schade door wolven te vergoeden op de huidige wijze, dus zowel voor bedrijfsmatige als hobbyhouders. Provincies kunnen er dan voor kiezen om in die periode ervaring op te doen met gebiedsgerichte preventieve maatregelen en daarin een financiële bijdrage leveren. Wij willen een dergelijk proces starten met de betrokkenen van de gebieden waar zich wolven vestigen.

steenmarter

De steenmarter komt vooral veel voor in de Achterhoek, de omgeving van Nijmegen en de IJsselvallei en is minder algemeen in de Betuwe en in de Gelderse Vallei. De steenmarter wordt zowel in stedelijke gebieden als in landelijk gebied aangetroffen. Wel lijkt het bos van de Veluwe min of meer gemeden te worden, dit gebied ligt op dit moment echter ook op de grens van het verspreidingsgebied¹⁵. De staat van instandhouding van de steenmarter is zowel in Nederland als in Gelderland gunstig.

De gemeente is aanspreekpunt voor inwoners met overlast van steenmarters in de bebouwde kom. Om overlast te bestrijden hebben wij aan gemeenten ontheffingen verleend. Hiervan wordt wisselend gebruik gemaakt, van nul meldingen in 2017 in de gemeente Berg en Dal tot gemiddeld 2 meldingen van steenmarteroverlast per maand in de gemeente Bronckhorst. Veelal worden professionele bedrijven ingeschakeld om advies te geven over werende maatregelen. Opvallend is verder dat, ondanks de toegenomen aantallen steenmarters, de klachten gemiddeld genomen niet toenemen. Bij bespreking van de startnotitie faunabeleid is vanuit uw commissie RLW gevraagd om te onderzoeken of het bestrijden van overlast zou kunnen plaatsvinden via de provinciale vrijstelling, een en ander naar model van Groningen. Daar is sprake van het vangen en verplaatsen door professionals.

Aan het verplaatsen naar elders kleven ook nadelen. Rekening houdend met bovenstaande stellen wij voor het instrument van ontheffingverlening als uitgangspunt te blijven hanteren. Daarbij kunnen wij bovendien, waar nodig, deze inhoudelijk afstemmen met een eventuele benadering buiten de bebouwde kom. Bijvoorbeeld uit het oogpunt van de bescherming van weidevogels. Uit onderzoek naar predatie bij weidevogels in Overijssel¹⁶ is gebleken dat de steenmarter in het onderzochte gebied verantwoordelijk was voor circa 10% van de gepredeerde nesten. Vanwege zijn rol in de predatie heeft de provincie Friesland reeds ontheffing verleend voor het vangen en doden van steenmarters ten behoeve van een 'pilot predatiebeheer steenmarter'. Als daartoe in Gelderland door de FBE een onderbouwd verzoek wordt gedaan overwegen wij hier medewerking aan te verlenen.

ooievaar

Vanwege de slechte toestand van de ooievaar startte Vogelbescherming Nederland in 1969 met een herintroductieproject. De toename van de ooievaar in Nederland sinds de jaren tachtig is niet alleen een

¹⁵Arcadis, mei 2018, *De staat van instandhouding, factsheets voor 25 soorten in Gelderland*.

¹⁶ Oosterveld, E.B., J. Mulder, P. de Hoop & L. Davids, 2017. *Predatie en predatoren bij weidevogels in Noordwest-Overijssel. A&W-rapport 2236. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden*.

Datum

5 februari 2019

Zaaknummer

2017-003940

Blad

28 van 38

gevolg van het herintroductieproject, maar ook van betere overleving in de winter. Inmiddels is in Nederland sprake van circa 1000 broedparen, waarvan circa 200 in Gelderland. Vooral in de omgeving van zogenaamde buitenstations zoals 't Zand in Gorssel, worden in de zomer veel ooievaars gezien. Voor ons College vormde dit aanleiding om te laten onderzoeken of er een relatie bestaat tussen de toename van de populatie ooievaars en de afname van het aantal weidevogels in Gelderland. Er zijn daarvoor geen aanwijzingen gevonden. Van Bommel Faunawerk¹⁷ concludeert dat, ooievaars vooral ongewervelden eten, met name regenwormen en kevers, en muizen. De ooievaar eet zo goed als geen eieren en slechts in zeer beperkte mate kuikens van weidevogels. Er zijn dan ook over het algemeen geen maatregelen nodig tegen predatie door ooievaars op weidevogels.

---

¹⁷ Van Bommel Faunawerk, 12 maart 2018, Literatuuronderzoek naar predatie door ooievaars op weidevogels. In opdracht van provincie Gelderland.

Datum
5 februari 2019

Zaaknummer
2017-003940

Blad
29 van 38

2.6 Ganzen

2.6.1 Inleiding

Voor een beknopte beschrijving van het wettelijk kader verwijzen wij naar paragraaf 2.1.1.

Bestaande situatie:

Op 28 oktober 2014 is het ganzenbeheerplan van de FBE definitief vastgesteld en is ontheffing verleend voor het beheer (PS2014-463). In het plan wordt aangegeven hoe de stand van de zomerganzen in 5 jaar zal worden gereduceerd tot het niveau van 2005. Voor trekganzen in de winter wordt rust nagestreefd, hiervoor zijn onder andere rustgebieden ingesteld.

Daarnaast gelden lopende afspraken over vergoedingen bij ganzen volgens onze Bekendmaking aanwijzingsbesluit rustgebieden winterganzen (Provinciaal blad 695, 8 februari 2016) en een subsidie voor het bieden van winterrust voor trekganzen volgens de Regels Ruimte voor Gelderland 2016 (Provinciaal blad 7842, 1 december 2015).

2.6.2 Nieuwe inzichten en gewenste verandering

Er is een aantal jaren ervaring opgedaan met het ganzenbeleid in Gelderland. De rustgebieden voor de winterganzen worden goed gebruikt. De aantallen ganzen en de schade door de ganzen in de zomer nemen af. De getaxeerde schade in de zomer volgt in Gelderland een wat fluctuerende maar dalende trend. Dit in tegenstelling tot de landelijke trend die een stijging laat zien. De FBE concludeert dat de WBE's het gevraagde afschot in de zomer goed behalen. De aantallen nemen af maar nog niet zo sterk als gewenst, de uitvoering vindt ook nog niet overal plaats, zoals in de bebouwde kommen waarbij gemeenten een belangrijke rol spelen. Ook is bijvoorbeeld het vangen van ganzen nog niet toegepast.

Zomertelling ganzen	2013	2014	2015	2016	2017
grauwe gans	98.149	94.968	81.304	72.830	65.661
brandgans	4.456	3.122	3.026	4.382	2.590
kolgans	682	1.032	734	1.315	803
Canadese gans	5.008	3.099	3.263	3.516	2.860
Nijlgans	8.161	8.247	7.330	6.497	5.095
Indische gans	65	149	139	124	160
boerengans	2.053	1.885	1.499	1.663	1.099
Totaal	118.574	112.502	97.295	90.327	78.268

Tabel zomertelling ganzen, bron FBE Gelderland

Naast de bovenstaande aantallen schetsen wij hierna de ontwikkeling in Gelderland van de schade door ganzen over de afgelopen jaren. Dit is hoofdzakelijk te danken aan de inzet op reductie van de aantallen grauwe ganzen in de zomer. De daling van de schade in de zomer zet door maar is nog niet op het gewenste niveau van 2005 (100.000 euro door grauwe gans). De tegemoetkoming in de schade in de winter neemt nog wat toe. De belangrijkste factor is het aanwijzen van de rustgebieden en het daarbij hanteren van automatische taxatie sinds 2016. Deze rustgebieden komen vooral de kolganzen ten goede die in Gelderland nauwelijks overzomereren. Op circa 19.000 hectare vindt schadetaxatie plaats en circa 50% daarvan komt voor een tegemoetkoming in aanmerking. BIJ12 verzorgt deze taxaties en met

Datum

5 februari 2019

Zaaknummer

2017-003940

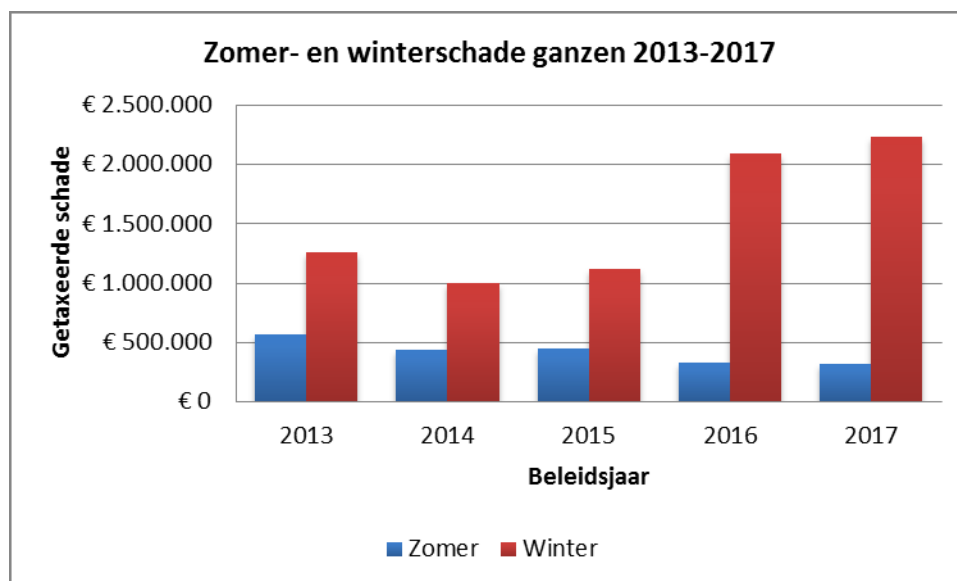
Blad

30 van 38

ingang van winterseizoen 2016/2017 zijn de taxatieopdrachten in overeenstemming gebracht met het bestaande uitgangspunt dat op natuurlijk grasland, dus grasland zonder productiedoelstelling, geen tegemoetkoming plaatsvindt.

Overigens is rust niet vanzelfsprekend en het verontrusten van vogels sinds de Wet natuurbescherming niet meer per definitie verboden. Het is alleen verboden indien het van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding. Het belang van rustgebieden is daarmee toegenomen. Gezien de functie en het doel van ganzenrustgebieden voor de instandhouding van met name de kolganzen en brandganzen achten wij versterking van winterganzen in aangewezen rustgebieden onwenselijk en in strijd met de wet. De regels bij ons besluit tot aanwijzing van de ganzenrustgebieden behoeven daarvoor geen aanpassing.

De brandgans is in Gelderland niet sterk in aantallen (of schade) toegenomen, terwijl dat elders in Nederland zoals Friesland wel het geval is. De ganzenproblematiek en aanpak verschilt dan ook sterk tussen de diverse provincies, in tegenstelling tot Gelderland wordt bijvoorbeeld in Friesland ook sterk ingegrepen bij de winterganzen. Reguleren van de standen bij brandganzen is in Gelderland voorlopig niet aan de orde, wel reguliere schadebestrijding.

Grafiek schade door ganzen, bron BIJ12 Faunafonds

De afname van de zomerschade is zichtbaar, maar wat langzamer dan verwacht. De FBE heeft al voorgesteld een jaar extra de tijd te nemen om het doel te bereiken. Nu de omgevingsverordening ruimte biedt voor verlenging van het faunabeheerplan met 12 maanden willen wij de bestaande ontheffing verlengen tot 1 november 2020. Daarmee zal naar verwachting een beheersbare situatie ontstaan zodat de zomerschade met reguliere schadebestrijding op een aanvaardbaar niveau kan worden gehouden.

Begin 2018 werkt de AEWA (African Eurasian Waterbird Agreement) aan managementplannen voor brandganzen en grauwe gans. De provincies Friesland, Groningen en het Faunafonds vormen, namens de zes samenwerkende ganzenprovincies, samen met het ministerie van LNV de werkgroep

Datum

5 februari 2019

Zaaknummer

2017-003940

Blad

31 van 38

voor Nederlands landelijke AEWA-aanpak (WAG). Friesland fungeert als vertegenwoordiger van de betreffende ganzenprovincies in de internationale werkgroep van de AEWA.

Tenslotte; het reguleren van de stand van de grauwe gans in de zomer in Gelderland vindt in de praktijk plaats door het schudden van eieren en afschot. Door de FBE is in haar faunabeheerplan ook het vangen en vergassen voorgesteld voor specifieke situaties. Een eerste proef daarmee in 2015 was niet succesvol en de FBE geeft de voorkeur aan het gebruik van het geweer. De voorkeur van de Raad van de Dierenaangelegenheden in 2012 voor vangen en vergassen is inmiddels ook ter discussie gesteld door de Dierenbescherming (zie ingekomen stuk PS2017-404).

2.6.3 Beleidsvisie

Het ganzenbeleid vergt een meerjarige aanpak en dat was in 2014 bekend. Het is nog vroeg om al conclusies te trekken, zeker waar de FBE nog mogelijkheden ziet om de aantallen grauwe ganzen in de zomer te reduceren. Wij gaan er van uit dat de bestaande ontheffing daarvoor voldoende ruimte biedt.

Bij een toekomstige evaluatie van het ganzenbeleid zou het beleid naar oordeel van ons College in zijn geheel moeten worden bezien, dus zomer- en winterganzen en gelegd naast de dan ontstane landelijke inzichten en rekening houdend met kennis die wordt opgedaan over de internationale vliegroutes van de ganzen.

De focus moet de komende periode dus liggen op het verder monitoren en evalueren van het gevoerde beleid. Van nieuw beleid ten aanzien van ganzen is nu geen sprake. Dat neemt niet weg dat ons College verwacht dat, mede gezien de goede staat van instandhouding van de grauwe gans, op enig moment de schadebestrijding in de zomer via de vrijstellingslijst van uw verordening kan gaan plaatsvinden.

Datum

5 februari 2019

Zaaknummer

2017-003940

Blad

32 van 38

2.7 Overige onderwerpen

In aanloop naar dit beleidskader zijn buiten de reeds beschreven thema's enkele specifieke onderwerpen aan de orde geweest waarop wij hier onze visie geven.

2.7.1 Overlast binnen de bebouwde kom

Provinciale Staten kunnen bij verordening een vrijstelling verlenen voor de bestrijding door gemeenten van overlast door vogels of andere dieren binnen de bebouwde kom. Voorwaarde is dat deze soorten niet in hun voortbestaan worden bedreigd of dat gevaar lopen. Bij vogels, zoals bijvoorbeeld roeken moet sprake zijn van een zodanige overlast dat dit een gevaar vormt voor de volksgezondheid, de openbare veiligheid of de veiligheid van het luchtverkeer. Ook voor een soort als de steenmarter binnen de bebouwde kom bestaat deze mogelijkheid. In voorkomende gevallen zijn daartoe door ons College in het verleden reeds ontheffingen afgegeven. In beide gevallen betreft het soorten die in Gelderland zowel binnen de bebouwde kom als in het buitengebied voorkomen. Een benadering van de problematiek is daarom het meest zinvol als deze integraal kan worden gemaakt. Ontheffingverlening op basis van faunabeheerplannen leent zich daar in eerste instantie het beste voor. Vooralsnog betekent dit dat wij geen voorstellen zullen doen tot inzet van de vrijstelling binnen uw omgevingsverordening.

2.7.2 Benutting van het wild

Het benutten van wild is een thema waar u nadrukkelijk aandacht voor heeft gevraagd en waarover u ook reeds heeft gesproken bij de Gelderse kijk op voedsel (PS2017-814). Afzet van jachtwild is per definitie geen probleem omdat deze soorten worden bemachtigd om te benutten. Ook de vraag naar wildbraad van de Gelderse grote hoefdieren is groter dan het aanbod, veel wild op de kaart is daarom zelfs afkomstig uit het buitenland of van gekweekte komaf. Soorten die geschoten worden uit oogpunt van schadebestrijding worden echter maar ten dele benut. Bijvoorbeeld consumptie van de roek spreekt weinig tot de verbeelding maar deze soort komt verhoudingsgewijs ook weinig beschikbaar. De grootste uitdaging ligt bij de afzet van geschoten ganzen, een blijvende vlotte afzet zal positief bijdragen aan de realisatie van afschot en daarmee aan het beperken van de tegemoetkomingen in de faunaschade. Dit rechtvaardigt een faciliterende en stimulerende rol van de provincie.

Sinds begin 2018 zijn we daarover met partijen, waaronder de jagersvereniging KNJV in gesprek. Bij dat gesprek hebben we ook een voedselcoördinator betrokken. Deze kan worden ingehuurd door gemeenten, met behulp van POP3 subsidie om samenwerking op te zetten voor korte ketens. Uit de gesprekken blijkt dat er kansen zijn voor het vermarkten van de ganzen en dat vooral het ontstaan van vraag bij het publiek daarbij relevant is. De sleutel voor de vermarkting ligt bij de consument. Omdat jagers de ganzen schieten voor de grondgebruikers ter voorkoming van schade aan landbouwgewassen, zien wij ook nog ruimte voor een grotere betrokkenheid van agrariërs. Eén van de denkrichtingen heeft dan ook betrekking op vergroting van de rol van boerderijwinkels.

2.7.3 Jacht op provinciale gronden

De provincie Gelderland is eigenaar van diverse percelen grond. Aan het eigendom zijn ook jachtrechten verbonden. Ons College heeft in 2017 randvoorwaarden opgesteld voor de verhuur van deze jachtrechten en Provinciale Staten daarvan op de hoogte gesteld (PS2017-169). Uitgangspunt is dat de jacht wordt verhuurd waar dat praktisch gezien kan. Dit wordt marktconform, transparant en openbaar uitgevoerd. Marktconform betekent dat de tarieven zijn herzien en daarbij een tegemoetkoming in de contractkosten wordt gevraagd. Transparant en openbaar betekent dat

Datum

5 februari 2019

Zaaknummer

2017-003940

Blad

33 van 38

verhuurcontracten uitsluitend worden aangeboden aan lokale wildbeheereenheden. Die zijn in staat gesteld om op deze wijze aan haar individuele leden door te verhuren. De wildbeheereenheden kunnen op die manier goed uitvoering geven aan de door de FBE opgestelde faunabeheerplannen. Wij zien nu geen aanleiding deze randvoorwaarden te actualiseren.

2.7.4 Jacht in N2000 gebieden

Jacht in Natura 2000-gebieden is onder de Wet natuurbescherming in principe toegestaan, terwijl jacht in Vogelrichtlijngebieden onder de Flora- en faunawet nog niet mogelijk was. Uiteraard gelden de algemene voorzorgregels om te voorkomen dat dit ten koste gaat van kwetsbare planten of dieren. Het gebruik van het geweer kan bij een verkeerde toepassing een verstorend effect hebben, wat uiteraard moet worden voorkomen. Om onder de Flora- en faunawet al een beperkte vorm van schadebestrijding (dus geen jacht) in Vogelrichtlijngebieden mogelijk te maken heeft ons college in een vergunning aan de FBE nadere eisen gesteld. Naast voorschriften gericht op het tegengaan van verstoring van bijvoorbeeld groepen watervogels bevatte deze vergunning ook voorschriften gericht op het spreiden van het gebruik van het geweer. De bijhorende compartimentering van het afschot in tijd en ruimte en de registratie daarvan brachten echter een aanzienlijke administratieve last met zich mee. Mede daarom zijn wij voornemens om dit middelvoorschrift te vervangen door meer algemene doelvoorschriften en bepalingen. Wij willen deze zoveel mogelijk opnemen in de beheerplannen Natura-2000, zodat het vergunningstelsel kan worden gebruikt voor de bijzondere gevallen.

2.7.5 Ontsnipperende maatregelen en rasters

Voor dit onderwerp kunnen wij inmiddels verwijzen naar onze informerende brief over de uitvoering van het ontsnipperingsbeleid (PS2018-665). Wij richten ons op het bevorderen van de biodiversiteit door het realiseren van onderling verbonden natuurgebieden en de verkeersveiligheid op provinciale wegen. Het accent is daarbij verschoven van grote dieren naar kwetsbare kleinere dieren en de maatregelen zijn zoveel mogelijk onderdeel van de trajectprogrammeringscyclus. Bij het vaststellen van de Omgevingsvisie Gaaf Gelderland op 19 december 2018 heeft u amendement 18A34 "Robuuste verbindingen GNN" aangenomen. U heeft daarbij toegelicht ook robuuste verbindingen tussen de Veluwe en de Utrechtse heuvelrug belangrijk te vinden. Een en ander heeft raakvlakken met dit uitvoeringskader maar het voert te ver om daar nu in dit kader een gedetailleerde uitwerking aan te geven. Overigens hebben wij bij de behandeling van de Omgevingsvisie tevens nieuw rasterbeleid toegezegd.

Met het opheffen van het voormalige Faunafonds heeft Gelderland de verantwoordelijkheid op zich genomen voor het beheer van circa 150 kilometer faunarasters. Het bestaande Rasterbeleid Gelderland dateert van 11 maart 2014, daarin hebben wij aangegeven dat de verantwoordelijkheid voor het plaatsen en beheren van rasters in principe ligt bij degene die de problemen door het wild ervaart.

2.7.6 Wintersluiting jacht

Het openstellen van de jacht is een verantwoordelijkheid van de Minister. Als bijzondere weersomstandigheden dat vergen kunnen Gedeputeerde staten de jacht voor een bepaalde tijd sluiten. Bijvoorbeeld extreme en aanhoudende winterse omstandigheden kunnen daartoe aanleiding geven. Enerzijds vraagt dit om een snel handelen als deze situatie zich aandient, anderzijds verdient het naar ons oordeel een goede kennis van de uitvoeringspraktijk. Mede gezien de kennis die de FBE heeft van deze uitvoeringspraktijk stellen wij op voorhand geen exacte criteria, maar laten wij ons hierover per geval door haar adviseren.

Datum

5 februari 2019

Zaaknummer

2017-003940

Blad

34 van 38

2.7.7 Schadebestrijding op zondag

De jacht en schadebestrijding op basis van de landelijke vrijstelling is niet toegestaan op zon- en feestdagen. Echter, onder de Wet natuurbescherming is gebruik van de provinciale vrijstelling en ontheffingen op deze dagen niet langer verboden.

In uw aangenomen motie 18M75 "Schadebestrijding op zondag" heeft u ons verzocht het gebruik van het geweer en jachtvogel op zon- en feestdagen niet toe te staan. Deze randvoorwaarde is door de FBE gecommuniceerd met de jachthouders en ook de wijziging van de algemene ontheffingvoorwaarden op dit punt is in gang gezet. Voor bijzondere situaties zoals de afhandeling van valwild langs wegen maken wij een uitzondering.

2.7.8 Invloed van zwervende en verwilderde huiskatten op inheemse fauna

Over de effecten van verwilderde katten is de laatste jaren nieuwe informatie beschikbaar gekomen. Wageningen UR Wetenschapswinkel heeft een inventarisatie¹⁸ uitgevoerd naar de omvang van het zwervkattenprobleem in Nederland. Een conclusie daaruit is dat zwervkatten zorgen voor overlast voor hun omgeving, mogelijke gezondheidsproblemen bij de mens en bovendien sommige inheemse dieren bedreigen. Door de Raad van de Dierenaangelegenheden zijn aanbevelingen¹⁹ opgesteld gericht op het terugdringen van de gezondheidsrisico's voor mens en dier door zwervkatten.

De WUR concludeert verder: Voor bestaande populaties zwervkatten kan vangen, castreren en terugzetten (TNR) effectief worden ingezet. Het is een frequent toegepaste en diervriendelijke methode. Vooral in gebieden waar zwervkatten goed gevangen kunnen worden en geen directe bedreiging vormen voor vooral beschermde inheemse dieren, is het een effectieve methode om op de langere duur het zwervkattenprobleem in Nederland substantieel te verminderen. De effectiviteit van TNR valt of staat met het monitoren van de populatie en het wegvangen of castreren van nieuwe zwervkatten.

Naar de effecten van verwilderde huiskatten op de natuur heeft de Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging onderzoek²⁰ gedaan. Geconcludeerd wordt: *Op basis van de buitenlandse literatuur en enkele lokale studies is de predatie door huiskatten op de inheemse fauna in Nederland berekend, speciaal in het buitengebied. Deze berekeningen laten zien dat er jaarlijks door huiskatten in heel Nederland meer dan 141 miljoen prooien worden gedood. Hieronder bevinden zich ook tal van kwetsbare diersoorten. En: Naast predatie vormen verwilderde huiskatten een belangrijk reservoir voor toxoplasmose met negatieve effecten op de fauna zoals recent eekhoorns en mogelijk ook patrijzen of andere gevoelige soorten. Ook kunnen verwilderde huiskatten mogelijk een rol gaan spelen in de verspreiding van de vossenlintworm. Tot slot is er kans op ongewenste hybridisatie met de Europese wilde kat die sinds enkele jaren weer in Nederland voorkomt. Verwilderde huiskatten hebben hierdoor een aanzienlijk effect op de Nederlandse natuur.*

De Jagersvereniging pleit voor een registratie- en identificatieplicht voor katten en voor het verwijderen van verwilderde huiskatten uit de natuur. Het toepassen van de TNR methode wordt afgeraden, onder andere vanwege de negatieve effecten op de beschermde fauna.

¹⁸ Neijenhuis, Dr.Ir. F. en Ir. T. van Niekerk, 2015. Als de kat van huis is. Zwervkatten in Nederland: een inventarisatie. Wageningen UR Wetenschapswinkel, rapport 315 in opdracht van Stray Animal Foundation Platform.

¹⁹ Raad voor de Dierenaangelegenheden, juni 2016, RDA.2016.059A; Vat op de Zwervkat. Het terugdringen van gezondheidsrisico's voor mens en dier.

²⁰ Knol W., december 2015. Rapportnummer 15-01. Verwilderde huiskatten; effecten op de natuur in Nederland. Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging.

Datum

5 februari 2019

Zaaknummer

2017-003940

Blad

35 van 38

Rekening houdend met de geschetste negatieve effecten van verwilderde katten op de natuur vindt ons College het niet verantwoord in Gelderland nog ontheffingen te verlenen van het verbod om katten uit te zetten.

In uw aangenomen motie 18M82 "Preventie zwervkatten", verzoekt u ons gemeenten actief te informeren over ons beleid en hen op te roepen tot een actief chip, registratie en castratie- of sterilisatiebeleid voor katten. Inmiddels zijn wij hierover in gesprek met Stichting Zwervkatten Nederland. Zij zien mogelijkheden om hier praktisch invulling aan te geven en wij hebben toegezegd dat proces te faciliteren. Wij verwachten u hierover in de loop van 2019 nader te kunnen informeren.

Datum

5 februari 2019

Zaaknummer

2017-003940

Blad

36 van 38

Bijlage 1: Getaxeerde schade aan gewassen per diersoort Gelderland 2013/2017 (Bron: BIJ12)

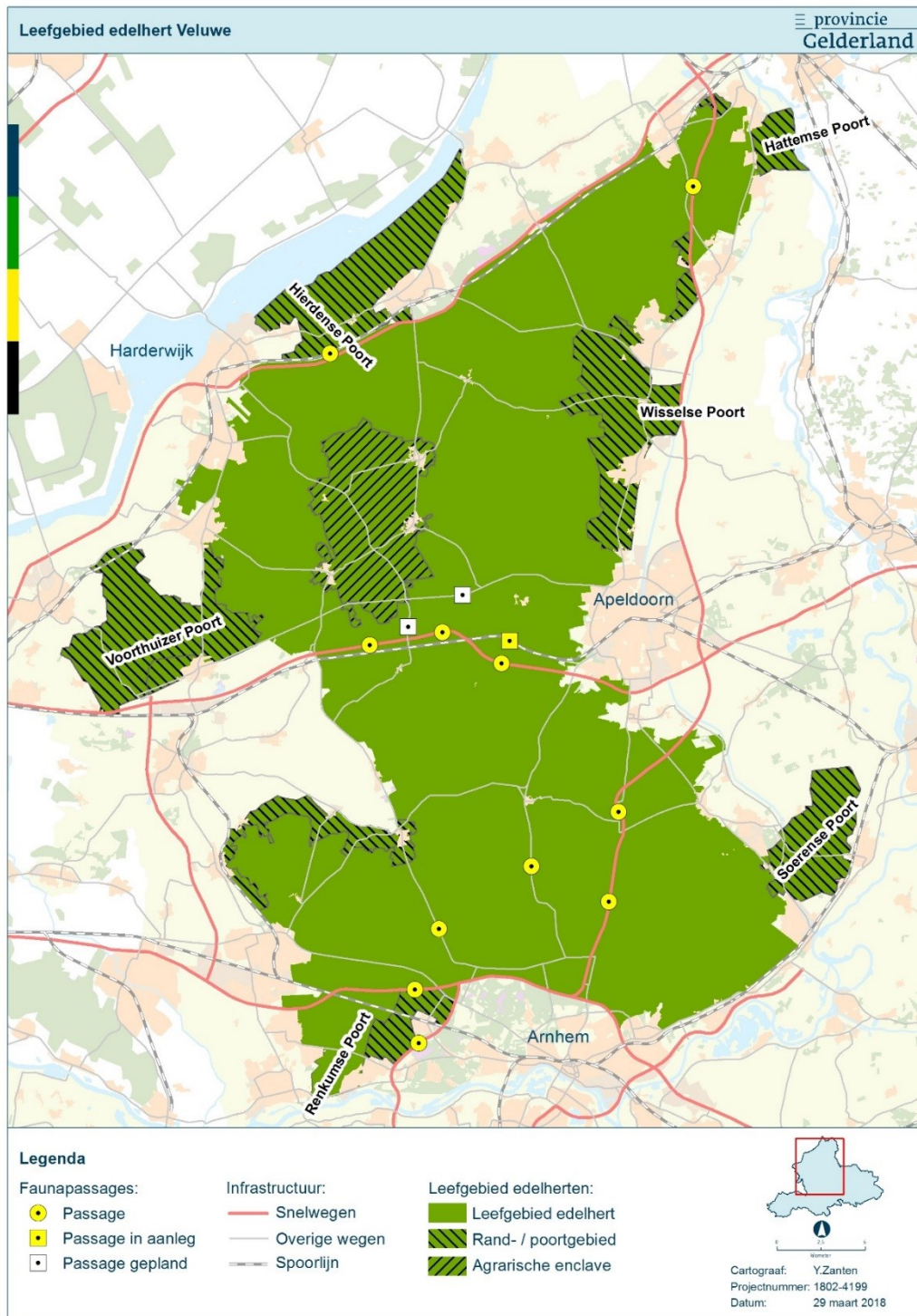
Diersoort	Getaxeerde schade per meldingsjaar, dus in dat jaar geconstateerde schade				
	2013	2014	2015	2016	2017
<i>bever</i>	€ 1.224	€ 1.661	€ 6.336	€ 5.400	€ 3.001
<i>boerengans e.d.</i>	€ 2.348	€ 797	€ 139	€ 63	
<i>brandgans</i>	€ 41.664	€ 25.205	€ 33.917	€ 24.553	€ 51.738
<i>canadagans</i>	€ 6.058	€ 2.508	€ 1.947	€ 252	€ 999
<i>damhert</i>	€ 4.667	€ 5.079	€ 4.364	€ 2.336	€ 1.343
<i>das</i>	€ 33.878	€ 25.386	€ 45.398	€ 26.790	€ 14.306
<i>edelhert</i>	€ 173.487	€ 199.620	€ 372.305	€ 237.801	€ 151.952
<i>ekster</i>	€ 6.237	€ 3.464	€ 2.253	€ 1.592	€ 3.722
<i>grauwe gans</i>	€ 1.282.462	€ 1.098.760	€ 1.134.024	€ 1.779.699	€ 1.935.914
<i>haas</i>	€ 506				
<i>holenduif</i>				€ 1.253	
<i>houtduif</i>	€ 3.275	€ 421		€ 4	
<i>huismus</i>	€ 111	€ 1.527	€ 1.521		
<i>kauw</i>	€ 2.573	€ 1.273	€ 1.692	€ 10.237	€ 2.055
<i>kleine rietgans</i>			€ 518		
<i>knobbelzwaan</i>	€ 1.145	€ 2.753	€ 6.134	€ 3.643	€ 1.896
<i>kokmeeuw</i>			€ 1.611		
<i>kolgans</i>	€ 502.763	€ 285.296	€ 332.051	€ 636.114	€ 559.895
<i>konijn</i>					
<i>lijster</i>	€ 2.519			€ 6.424	€ 6.983
<i>meerkoet</i>	€ 2.640	€ 4.072	€ 3.806	€ 3.807	€ 786
<i>mees</i>	€ 238.250	€ 220.034	€ 327.458	€ 135.005	€ 538.909
<i>merel</i>	€ 7.900			€ 512	€ 4.160
<i>nijlgans</i>	€ 7.440	€ 7.535	€ 5.248	€ 342	€ 8.543
<i>ooievaar</i>	€ 341				
<i>ree</i>	€ 223		€ 217		
<i>rietgans</i>	€ 510			€ 605	
<i>roek</i>	€ 32.356	€ 10.057	€ 16.147	€ 21.634	€ 61.582
<i>rotgans</i>		€ 117	€ 8.862	€ 0	
<i>smient</i>	€ 7.652	€ 8.393	€ 15.158	€ 139.310	€ 129.531
<i>specht</i>		€ 260			
<i>spreeuw</i>		€ 92	€ 6.282	€ 7.245	€ 14.874
<i>turkse tortel</i>	€ 6.042				
<i>verwilderde duif</i>	€ 697				
<i>vink</i>	€ 6.304	€ 0		€ 1.917	€ 23.380
<i>vlaamse gaai</i>	€ 9.052	€ 7.555	€ 4.221	€ 3.332	€ 3.822
<i>vos</i>	€ 2.100				
<i>wild zwijn</i>	€ 26.068	€ 25.067	€ 42.103	€ 48.424	€ 62.246
<i>wilde eend</i>	€ 116	€ 684		€ 963	
<i>wilde zwaan</i>	€ 636	€ 181	€ 943		€ 58
<i>zwarte kraai</i>	€ 8.412	€ 3.487	€ 3.529	€ 1.639	€ 2.295

Datum
5 februari 2019

Zaaknummer
2017-003940

Blad
37 van 38

Bijlage 2, Leefgebieden

Datum
5 februari 2019

Zaaknummer
2017-003940

Blad
38 van 38

